

Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas (red.)

Daiktavardinio junginio tyrimai

Lietuvių kalbos institutas

| Vilnius 2006

5 Veiksmo pavadinimo konstrukcija lietuvių kalbos gramatikoje

Jurgis Pakerys

5.1. Ivadinės pastabos

Daugelyje pasaulio kalbų esama tam tikrų būdų, kuriais iš veiksmažodžių galima išsivesti daiktavardžių. Lietuvių kalboje reikšmingiausi tokie semantiniai šių vedinių tipai (darybos kategorijos):

- 1) veiksmų pavadinimai (*nomina actionis*, pvz., *kep-imas*);
- 2) veiksmo rezultatų arba objektų pavadinimai (*nomina acti*, *objecti*, pvz., *kep-snys*);
- 3) veikėjų arba veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (*nomina agentis*, pvz., *kep-éjas*);
- 4) įrankių pavadinimai (*nomina instrumenti*, pvz., *kep-tuvé*);
- 5) vietų pavadinimai (*nomina loci*, pvz., *kep-ykla*).

Minėti tipai būdingi ir daugeliui kitų kalbų, nors kartais pasitaiko palyginti retų kategorijų, pavyzdžiui, veiksmo būdo arba veiksmo priežasties pavadinimų, plg.: turkų *yürü-* ,to walk; vaikščioti' → *yürü-yüş*, way of walking; eisena¹, sundų *indit* ,to leave; išvykti' → *pañ-indit* ,reason for leaving; išvykimo priežastis' (žr. Comrie, Thompson 1985: 349—358 su tolesnėmis nuorodomis). Morfosintaksiniam kalbos aprašui veiksmažodiniai daiktavardžiai įdomūs tuo, kad reikia aiškintis, kaip paveldima pamatinės leksemos argumentų struktūra. Pirmiausia tenka atsakyti į klausimą, ar tie vediniai reikalauja būtinujų valentinių partnerių ir ar čia galima ižvelgti valdymo ryšį. Jei taip, tada reikia nurodyti, kokių esama skirtumų tarp veiksmažodinio junginio ir atitinkamo veiksmažodinio daiktavardžio konstrukcijos: kaip žymimi argumentai ir kokia jų tvarka pagrindinio dēmens atžvilgiu, plg.:

- (1) *PETRAS augina TRIUŠIUS.*
- (2) *PETRO TRIUŠIŲ auginimas*

¹ Veiksmo būdo reikšmę turi lietuvių kalbos priesagos *-sena* vediniai, pvz.: *būsena*, *rašysena*, *vartosena*. Ar remiantis šiais pavyzdžiais galima kalbėti apie savarankišką darybos kategoriją lietuvių kalboje, reikėtų svarstyti atskirai.

Veiksmažodinių daiktavardžių junginiai gramatikos ir ypač sintaksės teorija aktyviau domisi maždaug nuo šeštojo XX a. dešimtmečio (Lees 1960) iki pat šių dienų. Per tą laiką susikaupusius tyrimus aptarti būtų sunku, tad tebūnie nurodytas dar vienas klasikinis darbas (Chomsky 1970), pora naujesnių diskusinių straipsnių (Rooper 2005; Newmeyer 2005) ir žodžių darybos bei sintaksės sasajų apžvalga (Spencer 2005). Greta teorinių darbų atlikta ir nemažai empirinių tyrimų, iš kurių dėmesys ypač atkreiptinas į tipologines studijas (Comrie 1976; Koptjevskaja-Tamm 1993; 2003; 2005a).

Šiame straipsnyje bus svarstoma, koks galėtų būti veiksmažodinių daiktavardžių (daugiausia veiksmų pavadinimų) junginių aprašas lietuvių kalbos gramatikoje, kaip jų galima patikslinti ir papildyti palyginus su ankstesniais aprašais. Pirmiausia apžvelgiamà tokį junginių interpretaciją pagrindinėse lietuvių kalbos gramatikose (5.2), vėliau nagrinėjami bendrieji galimo *nomina actionis* junginių aprašo metmenys (5.3) ir konkretūs probleminiai dalykai: sintaksinio ryšio tipo (5.4), priklausomujų dėmenų praleidimo (5.5), tvarkos (5.6) ir jų morfosintaksinio žymėjimo (5.7) klausimai. Baigama pastabomis, skirtomis kitų veiksmažodinių daiktavardžių sintaksinei interpretacijai (5.8), ir apibendrinamosiomis išvadomis (5.9).

5.2. Sintaksinė veiksmų pavadinimų junginių interpretacija lietuvių kalbos gramatikose

Tam tikrų pastabų apie veiksmažodinių daiktavardžių sintaksę galima rasti jau Jono Jablonskio darbuose. Pavyzdžiui, jo *Lietuvių kalbos gramatikoje* minimi tokie objektinio kilmininko atvejai, kaip linų mynimas, drobių audėjėlės, dvasios ir kūno mokytojas, šios dienos atsitikimas, Kauno važiavimas (važiavimas į Kauną), Šv. Jono giesmė, dylikos brolių pasaka ir kt. (Jablonskis 1922/1957: 232, 418)². Panašūs pavyzdžiai bene geriausiai išaiškinti *Linksnių* ir *prielinksnių* studioje, nes čia jie lyginami su atitinkamais veiksmažodžių junginiais, pvz.: *Jie važinėjo. Baigės ir jų važinėjimas; Aš ir tame bariau. Čia atsiliepė ir mano barimas tavęs (m[ano] t[avęs] b[arimas]); Ji gerai drobes audžia. Ji yra gera drobių audėja; Jis lipo*

² Autorius mini ir subjekto kilmininką, bet pavyzdžio nepateikia. Dalis junginių, kaip matyti, turi aplinkybines reikšmes (atsitikti šią dieną, važiuoti į Kauną).

tada per tvorą, i miestą įj. Jam dar ilgai atsilieps tas tvoros lipimas, miesto įjimas (l[ipi]mas per tvorą, įjimas i miestą)³ (Jablonskis 1928/1957: 572t.). Tiesa, tokie pavyzdžiai, kaip Šv. Jono giesmė, dyvlikos brolių pasaka, liko nepaaiškinti – juos atitiktų junginiai su prielinksniu *apie* (*giesmė apie Šv. Joną, pasaka apie dyvliką brolių*). Nenurodytas ir junginio šios dienos atsitikimas atitinkuo – *atsitiko šią dieną*⁴. Visus minėtus kilmininko atvejus Jablonskis laiko nederinamaisiais pažyminiais, kitaip tariant, ižvelgia atributinius dėmenų santykius.

Akademinėje *Lietuvių kalbos gramatikoje* veiksmažodiniai daiktavardžiai pirmiausia minimi įvadiniame žodžių junginių skyriuje (Ulydas, red., 1976: 15–17). Čia sakoma, kad valdymo ypatybė būdinga ne tik veiksmažodžiams ir kai kurioms kitoms kalbos dalims, bet ir daiktavardžiam. Atkreiptas dėmesys į tai, kad didelė dalis tokiu būdu sudarytų daiktavardinių junginių yra išvesti iš atitinkamų veiksmažodinių junginių (nors kartais priklausomojo dėmens linksnis nesutampa), plg.: *siekia tikslo – siekimas tikslo, atsidavė šeimai – atsidavimas šeimai, pasitikėjo žmogumi – pasitikėjimas žmogumi, kalbėjo dėl buto – kalbà dėl buto, pjauna medį – medžio pjovimas* (galininką keičia kilmininkas⁵) ir t.t. Teigiama, kad šiuose junginiuose ižvelgtini skirtini reikšminiai santykiai: objektiniai (veiksmažodžio junginyje) ir atributiniai objektiniai (daiktavardžio junginyje). Aplinkybinės reikšmės dėmenys veiksmažodinių daiktavardžių junginiuose, savo ruožtu, yra ne valdomi, o šliejami, ir atitinkamai ižvelgtini aplinkybiniai santykiai (veiksmažodžio junginyje) ir atributiniai santykiai su aplinkybinės reikšmės atspalviu (daiktavardžio junginyje), plg.: *patikrino rytą – patikrinimas rytą, dirbo spaustuvėj – darbas spaustuvėj*.

Daugiau veiksmažodinių daiktavardžių junginių pateikta gramatikos daiktavardinių junginių dalyje, kur pavyzdžiai suklasifikuoti pagal

³ Istoriskai tokie junginiai, kaip *tvoros lipimas, miesto įjimas*, greičiausiai vestini iš judėjimo veiksmažodžių konstrukcijų su galininku, plg. *bristi purvą – purvo bridimas* (kaip kasti bulves – bulvių kasimas). Ilgainiui įsigalint judėjimo veiksmažodžių vartosenai su prielinksniams, kurį laiką šalia egzistavo atitinkami veiksmo pavadinimų konstrukcijų variantai be prielinksnių: *bristi per purvą – purvo bridimas / bridimas per purvą*.

⁴ Čia galima būtų dar pridėti ir pavyzdžių iš Jablonskio *Lietuvų kalbos sintaksės*, parodančių vietininko keltimą kilmininku ir bendraties jungimą (veiksmažodiniai junginiai pridėti šio straipsnio autoriaus), plg.: *miesto gyvenimas (gyvenimas mieste), Jézaus Kristaus žemės gyvenimas (Jézus Kristus gyveno žemėje); inpratimas tinginiaut (inprato tinginiaut); noras pašūkaut (nori pašūkaut)* (Jablonskis 1911/1957: 469t.).

⁵ Plg. dar: *gerbtį žmogų – pagarba žmogui, paukščiai čiulba – paukščių čiulbėjimas, kirsti malkas – malkų kirtėjas* (Ulydas, red., 1976: 184).

linksnius ir prielinksnius (Ulvydas, red., 1976: 184–226). Kilmininko skyriuje įterptas specialus junginių su veiksmažodiniais daiktavardžiais poskyris (Ulvydas, red., 1976: 204t.), kuriame aptarti trijų tipų santykiai: subjektiniai (*miško ošimas, sužeistojo šauksmas*), objektiniai (*avių kirpimas, akmenų skaldymas, dantų gydytojas, namų sargas, paukščių mėgėjai*) ir aplinkybiniai (*oro kautynės, kautynės ore – kaunasi ore, ryto kėlimas – keliasi rytą, susitikimo džiaugsmas – džiaugiasi susitikę*⁶). Netiesioginį objektą iliustruoja tokie pavyzdžiai: *tėvo padėjėjas* (plg. *padeda tėvui*)⁷, *Birutės daina* (plg. *dainuoja apie Birutę* ir *daina apie Birutę*), *tautos atstovas* (plg. *atstovauja tautai*)⁸, *rankų darbas* (plg. *dirba rankomis*). Vis dėlto kai kur i veiksmažodinę daiktavardžių darybą neatsižvelgta ir jų junginiai pateko į kitas kilmininko skyriaus vietas. Pavyzdžiui, priklausymo santykį poskyryje aptariant pavaldumo junginius pateikta tokiu pavyzdžiu, kaip direktoriaus pavaduotojas, ministro padėjėjas; šalia prišlietas ir autoriaus kilmininkas, pvz.: *kompozitoriaus kūriniai, mokinio rašinys* (Ulvydas, red., 1976: 190t.). Šiuos atvejus galima būtų vesti iš atitinkamų veiksmažodinių junginių, plg.: *pavaduoja direktorių, padeda ministriui, kompozitorius sukūrė, mokinys paraše*⁹. Į nusakomujų santykų skyriaus paskirties kilmininko pastraipas irgi pateko vienas kitas deverbatyvinis įrankio, priemonės pavadinimas (*batų tepalas, dulkių siurblys, eglutės papuošalai*, plg.: *tepti batus, siurbtį dulkes, papuošti eglutę*), o tarp kiekio kilmininko atvejų yra veiksmų pavadinimų (*valandos darbas, savaitės išvyka*, plg.: *dirbtī valandą, išvykti savaitei*) (Ulvydas, red., 1976: 198t.). Daiktavardžių junginių su naujininku skyriuje greta naudininkinių veiksmažodžių atvejų (*atsidavimas šeimai, pataikavimas viršininkui*) minimi ir tranzityvinių veiksmažodžių vediniai, kurių linksnio valdymas pasikeitė iš galininko į naudininką (*meilė tėvams, pagarba žmogui, užuojauta giminėms*, plg.: *myli tėvus, gerbia žmogų,*

⁶ Šis atvejis lygintinas su veiksmažodžio junginiu *džiaugiasi susitikimu* ir skirtinas prie objektinių santykų grupės.

⁷ Panašių atvejų nurodyta ir priklausomybės kilmininko skyriuje, plg. *ministro padėjėjas*.

⁸ Metodiškai pageidautina atsisakyti atvejų, kur darybos kryptis atvirkščia: *dainuoti* ir *atstovauti* yra daiktavardžių *daina* ir *atstovas* vediniai, todėl bent pastarajį pavyzdį reikėtų lyginti su junginiu *atstoti* + gal. ir dėti prie tiesioginio objekto iliustracijų. Veiksmažodiniai daiktavardžiai junginių apraše geriau laikyti tik sinchroniškai aiškius vedinius ir nepainioti darybiškai neskaidžių bendrašaknių žodžių (pavyzdžiu, *daina*), nes negalima nuroduti atitinkamų jų veiksmažodinių junginių.

⁹ Gramatikoje čia kartu pateiki ir pavyzdžiai su pagrindiniu dėmeniu, kuris yra neveiksmažodinis arba apskritai sinchroniškai neišvestinis daiktavardis, plg.: *direktoriaus sekretorė, rašytojo romanas, liaudies menas, tėvo žodžiai, merguželių daina*.

užjaučia gimines). Paskirties junginių poskyryje galima rasti vieną aiškesnį priemonės pavadinimą – *tepalas ratams* (kad tai veiksmažodinis vedinys, nesakoma) (Ulvydas, red., 1976: 207). Įnagininko skyriaus objektinių santykių poskyryje nurodyta ši linksnį prisijungiančių veiksmažodinių daiktavardžių (*domėjimas menu, važiavimas dviračiu*), o aplinkybinius santykius reiškiančių junginių pateikiama vietininko ir galininko skyriuose (*susirinkimas mokykloje, tarnyba dvare; medžioklė rudenį, poilsis dieną*) (Ulvydas, red., 1976: 208t.). Po linksnių aptariami daiktavardžių junginiai su prielinksniais, tarp kurių esama ir veiksmažodinių vedinių (plg.: *gulėjimas ant šono, rékavimas ant gyvulių, gérimas be saiko, rūpestis dél dukters, bégimas iki sienos, bégimas iš namų, gelbetojas nuo bado mirties, pripratimas prie šviesos, vedžiojimas už nosies; pasaka apie saulę, kraujo užplūdimas į galvą, važiavimas pagal mišką, apsilankymas pas tévus, nešimas per sieną knygų, po rugių braidymas, pasididžiavimas prieš kitus, kėlimasis prieš aušrą, éjimas pro tankumyną, kovotojai už žmonijos laisvę; broliavimasis su juo, žiemojimas po sniegu, skrydis nuo šakos ant šakos*) (Ulvydas, red., 1976: 210–225). Reikšmingesnių skirtumų tarp atitinkamų veiksmažodžių ir veiksmažodinių daiktavardžių junginių nematyti, nebent plg. tokius atvejus, kai pirmuosiuose prielinksnis negalimas: *bendradarbiavimas tarp rašytojo ir vertėjo* (Ulvydas, red., 1976: 216) — *rašytojas ir vertėjas bendradarbiauja*. Daiktavardinių junginių su daiktavardžiais skyrius baigiamas konstrukcijomis su bendratimi. Dalies pavyzdžių pagrindinis démuo čia irgi yra veiksmažodinis daiktavardis, pvz.: *troškimas mokytis, noras* *paišdykauti* (Ulvydas, red., 1976: 225).

Rusiškai parašytoje lietuvių kalbos gramatikoje veiksmažodinių daiktavardžių junginiai apibūdinami kaip išvestiniai, nes jie remiasi atitinkamais veiksmažodžių junginiais (Ambrazas, red., 1985: 425). Atkreiptas démesys į tai, kad, nepaisant kalbos dalies kaitos, kartais junginių struktūra išliekanti veiksmažodinė, plg.: *éjau į miestą gatve – éjimas į miestą gatve*. Kita vertus, kai objekto galininkas ir subjekto vardininkas keičiami kilmininkais, o kokybiniai prieveiksmiai – atitinkamais būdvardžiais, tai rodą vardažodinę tokį junginių struktūrą. Kalbamosios konstrukcijos gramatikoje aprašomos daiktavardinių ir įvardinių junginių skyriuje, savarankiškame išvestinių junginių poskyryje (Ambrazas, red., 1985: 449–451). Įvadinėje pastraipoje nurodyta, kad tų junginių pagrindinis démuo galis būti veiksmo, jo rezultato, veikėjo ar veiksma-

žodinės ypatybės turėtojo pavadinimas. Atskirai duodami junginiai, kur priklausomojo démens linksnis arba prielinksnis išlieka ir kur linksnis keičiasi; baigiamas junginiai su bendratimi. Pateikiami iš esmés tie patys arba panašūs pavyzdžiai kaip ir akademinėje *Lietuvių kalbos gramatikoje*, bet kalbant apie tokius atvejus, kai galininkas keičiamas naudininku (*meilé tévynei – mylēti tévynę*), patikslinta, kad jie būdingi iš jausmų, emocijų veiksmažodžių išvestų daiktavardžių junginiams. Matyt, sekant akademine gramatika, kai kurie veiksmažodinių daiktavardžių junginiai pateikti atributinių santykių skyriuje, nors, kaip jau minėta, čia galima ižvelgti ir objektinius ar aplinkybinius santykius, plg.: *dulkį siurblys* (*siurbti dulkes*), *skausmo pojūtis* (*jausti skausmą*), *vasaros darbai* (*dirbtí vasarą*) (Ambrazas, red., 1985: 517–519).

Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje apie veiksmažodinius daiktavardžius pirmiausia užsimenama sintaksinių ryšių tipų skyriuje. Čia sakoma, kad jie démenis gali valdyti (*laiško rašymas*) arba prisišleti (*viltis sugržti*) (Ambrazas, red., 1994: 480–482). Smulkiau tókios konstrukcijos aptariamos prijungiamojo ryšio skyriaus poskyriuose — objekto, subjekto ir aplinkybių raiškos (Ambrazas, red., 1994: 508–555). Veiksmažodinių daiktavardžių subjekto ir objekto kilmininkai, objekto naudininkas ir įnagininkas iliustruojami jau anksčiau minėtais arba panašiais pavyzdžiais, tik nepasakyta, kad tranzityvinį veiksmažodžių vedinių junginiai su naudininku būdingi jausmų, emocijų leksemoms (plg. pastabą rusiškoje lietuvių kalbos gramatikoje). Aplinkybių raiškos skyriuje įdėta speciali veiksmažodinių daiktavardžių junginių skiltis, kur iliustruotos erdvės, laiko, priežasties, tikslo ir būdo reikšmės, plg.: *gyvenimas* *kaime*, *susitikimas* *pavasarį*, *verksmas* iš nuoskaudos, *kvietimas* *kavos*, *kalbėjimas* *pusbalsiu* (Ambrazas, red., 1994: 555). Čia nurodyta, kad su veiksmažodiniais daiktavardžiais junginių nesudaro būdo prieveiksmiai su formantu -(i)ai (jie keičiami atitinkamais būdvardžiais, dalyviais ar įvardžiais) ir mato reikšmės daiktavardžių galininkas (jis keičiamas kilmininku arba kita forma), plg.: *gražiai mezga* — *gražus mezgimas*, *dirbo metus* — *metų / metinis darbas*, *nuéjo kilometrą* — *kilometro éjimas*. Kai kurie prie veiksmažodinių daiktavardžių jungiami daiktavardžių kilmininko atvejai tradiciškai pateko į požymio raiškos skyrių (plg. anksčiau aptartas gramatikas), nors juos galima būtų nurodyti ir subjekto, objekto ar aplinkybių poskyriuose, plg.: *jo kūriniai* (*jis sukūré*), *kieno* nors patarimas (*kas nors pataré*), *lesalas*

paukščiams (*paukščiai lesa*), pagarbos jausmas (*jausti pagarbą*), vasaros darbai (*dirbtai vasarą*) ir kt. (Ambrazas, red., 1994: 558–561).

Naujausiamame (ketvirtajame) *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos* leidime esama tam tikrų veiksmažodinių daiktavardžių junginių interpretacijos skirtumų, mat kiek kitaip apibrėžiami sintaksinių ryšių tipai. Čia teigiama, kad valdomi žodžiai gali būti reiškiami ne tik linksniais (taip nurodyta ankstesniuose leidimuose, plg. Ambrazas, red., 1994: 480), bet ir nekaitomomis žodžių formomis, pvz.: *noriu valgyti, bandyk grįžti, atrodė gražiai* (ankstesni leidimai šiuos atvejus laikė stipriuoju šliejimu) (Ambrazas, red., 2006: 480). Atitinkamai pakoreguota ir šliejimo apibrėžtis: „Šliejimas yra priklausomojo žodžio formos parinkimas pagal jos reikšmę, nesalygojamas pagrindinio žodžio junglumo“ (Ambrazas, red., 2006: 481)¹⁰. Be to, naujausiamame leidime pakeistas ir valdančių kalbos dalių sąrašas — tame nebéra veiksmažodinių ir kitokių daiktavardžių (plg. anksčiau teiktus *laiško rašymas, aukso žiedas, dovana tėvams, kelias paupiu*), įtraukti prielinksniai (*prie lango, per jūrą, ties vartais*), atsisakyta kai kurių kitų pavyzdžių (*naudingas žmonėms, blogai visiems, ačiū visiems*) (plg. Ambrazas, red., 1994: 481 ir Ambrazas, red., 2006: 481). Galima sutikti, kad, sakysim, junginiuose *aukso žiedas* arba *kelias paupiu* daiktavardžiai *žiedas* ir *kelias* formų *aukso* ir *paupiu* nesalygoja (nevaldo), bet kodėl čia visai neminimi veiksmažodžių vediniai arba kai kurie kiti daiktavardžiai, sunku pasakyti. Juk, pavyzdžiui, esama kiekio daiktavardžių (*kilogramas, gabalas, būrys*)¹¹ ar veiksmų pavadinimų (*pjovimas, auginimas, statymas*), kurie be papildomų dėmenų gramatiškais žodžių junginiais eiti negali¹².

Angliškoje lietuvių kalbos gramatikoje veiksmažodiniai daiktavardžiai pirmiausia minimi valdymo (*government*) skyrelyje, kur, kaip ir

¹⁰ Ankstesniu valdymo ir šliejimo apibrėžimui, sietų su linksnių valdymu, pastaruoju metu linkstama atsisakyti kaip per daug morfologizuotų, žr. Ambrazas (2005).

¹¹ Apie neišvestinius daiktavardžius, reikalaujančius priklausomujų dėmenų, žr. Vaskelaitė (2003: 147).

¹² Plg.: „Valdomos formos paprastai esti gramatiškai būtinės ir negali būti praleistos nepažeidžiant sakinio gramatinės sandaros“ (Ambrazas, red., 2006: 481). Vienas veiksmažodinio daiktavardžio pavyzdys naujausiamame leidime liko šliejimo skyrelyje: *viltis sugržti* (plg. *viliasi sugržti*). Pripažstant, kad bendratis irgi gali būti valdoma, tokį atvejį tiktų perkelti prie valdymo, tik reikėtų paaiškinti, kodėl šiuo ir kai kuriais kitais atvejais priklausomieji dėmenys gali būti praleidžiami (žr. apie tai toliau šiame straipsnyje).

trijuose *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos* leidimuose, sakoma, kad jie yra vieni iš pagrindiniai dėmenimis eiti galinčių žodžių (*laiško rašymas*) (Ambrazas, red., 1997: 458). Šioje gramatikoje, palyginus su kitomis, nauja tai, kad trumpas veiksmažodinių daiktavardžių junginių aprašas (*Nominalisations*) įdėtas veiksmažodinių junginių skyriaus pabaigoje (Ambrazas, red., 1997: 560t.). Čia nurodoma, kad: (1) veiksmų arba jų rezultatų pavadinimai gali išlaikyti tuos pačius sintaksinius ryšius, kuriuos turi jų pamatiniai veiksmažodžiai (*tamsos baimė* – *bijoti tamsos*; *gyvenimas mieste* – *gyventi mieste*; *viltis pasveikti* – *viltis pasveikti*); (2) šie daiktavardžiai nejungiami su kokybiniais formanto -(i)ai prieveiksmiais ir mato galininku (plg. jau minėtus *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikos* pavyzdžius); (3) tiesioginio objekto galininkas ir subjekto vardininkas keičiami kilmininkais. Paskutinėje pastaboje duodamos tolesnės nuorodos į daiktavardinių junginių skyrius, kur iliustruojami veiksmų ir veikėjų pavadinimai su objekto ir subjekto kilmininkais, plg.: *obuolių rašymas* – *rašyti obuolius*, *akių gydytojas* – *gydyti akis*, *tėvo padėjėjas* – *padėti tėvui*, *rankų darbas* – *dirbtis rankomis*, *paukščio skrydis* – *paukštis skrenda* (Ambrazas, red., 1997: 569).

Veiksmažodinių daiktavardžių sintaksinės interpretacijos klausimai, suprantama, sprendžiami ne tik gramatikose, bet ir kituose lietuvių kalbotyros darbuose. Jonas Balkevičius *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksėje* teigia, kad prie veiksmažodinių junginių galima skirti ne tik dalyvinius, pusdalyvinius ar padalyvinius junginius, bet ir veiksmažodinių daiktavardžių junginius, „kai jų pagrindiniai komponentai valdo kitus žodžius lygiai taip pat, kaip atitinkamos leksinės reikšmės veiksmažodžiai“ (atsižvelgiant į išimtį, kad tranzityvinių veiksmažodžių vediniai valdo kilmininką) (Balkevičius 1963: 35, 43). Tiesa, subjekto kilmininko atvejai Balkevičiaus aiškinami kaip šalutinio valdymo pavyzdžiai, nes jie „valdančiajam žodžiui pagal reikšmę néra būtinai reikalingi“ (Balkevičius 1963: 32, 33t.). Veiksmų pavadinimų sintaksės klausimus nagrinėjo ir Vitas Labutis, šia tema paskelbęs publikacijų (Labutis 1974) ir skyrės jiems dėmesio savo *Lietuvių kalbos sintaksėje* (Labutis 1998: 69–72, 90–92). Pastarajame darbe autorius veiksmažodinių daiktavardžių junginius su priklausomaisiais dėmenimis nuosekliai priskiria atributiniams, tik patikslina, kad čia esanti „savotiška atributinė apibūdinamoji reikšmė su giliau jaučiamu subjektiniu, objektiniu ar kokiui nors aplinkybiniu

atspalviu“ (Labutis 1998: 91t.). Nominalizacijai lietuvių ir anglų kalbose skirta keletas Laimučio Valeikos darbų (Valeika 1976; 1977; 1980). Pastarojoje studijoje plačiau nagrinėjamos ne tik veiksmažodinių daiktavardžių konstrukcijos, bet domimasi ir dalyvių, posesyvinių junginių transpozicijos klausimais. Pastabą, susijusią nominalizacijos konstrukcijomis, galima rasti ir daugelyje lietuvių kalbos linksnių reikšmių aprašų, kur paprastai minimi subjekto ir objekto kilmininkai bei kitos formos (Fraenkel 1928: 100–102; Paulauskienė 1989: 83–86; 1994: 116; Šukys 1998: 120–122).

5.3. Veiksmo pavadinimo konstrukcijos aprašo metmenys

Kaip matyti iš apžvelgtų tyrimų, veiksmažodinių daiktavardžių sintaksę galima aptarti keliose gramatinio aprašo vietose: prie linksnių reikšmių, prie sintaksinių ryšių tipų, prie veiksmažodinių arba prie daiktavardinių junginių. Atrodo, labiausiai pagrįsta trumpai apie veiksmažodinius daiktavardžius užsiminti apžvalginiame sintaksinių ryšių skyriuje, o smulkesnę analizę pateikti daiktavardinių junginių apraše. Siekiant aprašą padaryti nuoseklesnį, tikslingo jo objektą apriboti ir daugiausia dėmesio skirti veiksmų pavadinimams. Likusias mažiau produktyvias veiksmažodinių daiktavardžių kategorijas galima aprašyti trumpiau ir atskirai. *Nomina actionis* tokią „privilegiuotą“ vietą gauna neatsitiktinai. Šie vediniai bene labiausiai gali priartėti prie veiksmažodžio formos statuso¹³, o lyginant veiksmažodinius ir atitinkamus *nomina actionis* junginius akivaizdžiai matyti simetriški dėmenų atitikmenys, panašiai kaip ir konstrukcijose su dalyviais, plg.:

- (3) PETRAS augina TRIUŠIUS.
- (4) PETRO auginami TRIUŠIAI
- (5) TRIUŠIUS auginantis PETRAS
- (6) PETRO TRIUŠIŲ auginimas

¹³ Lietuvių kalboje priesagos *-imas* / *-ymas* vediniai kai kuriais atvejais gali prisijungti kokybinius prieveiksmius (*elgimasis* kvalai, žr. toliau), i jų morfologinę struktūrą pereina sangrąžos klitikas (*prausti-s* → *prausimas-is*, *mokyti-s* → *mokymas-is*). Dėl šių ypatybių ir didelio reguliarumo minėtieji vediniai primena dalyvinės veiksmažodžio formas – jos irgi išlaiko sangrąžos rodiklį ir prisijungia prieveiksmius, plg.: *be-si-mokantis*, *nu-si-perkamas*, *mokydamie-si*, *mokant-is*; *greitai bégantis*, *greitai bégdomas*, *greitai bégant*, *gerai gydomas*).

Todėl būtų visai motyvuota kalbėti tiesiog apie veiksmo pavadinimo konstrukciją, o ją aprašyti daiktavardinių junginių skyriuje (apie jų démenų santykius tinka trumpai užsiminti jau sintaksinių ryšių skyriuje). Apie tokias konstrukcijas (*action nominal construction, ANC*¹⁴) jau įprasta kalbėti šiuolaikiniuose tyrimuose, nustatyta jų tipologija pasaulio kalbose (Comrie 1976; Koptjevskaja-Tamm 1993; 2003; 2005a). Daiktavardinio junginio apraše veiksmo pavadinimo konstrukcija (toliau – VPK) galėtų atsidurti šalia kitų tam tikras funkcijas atliekančių konstrukcijų, pavyzdžiui, specifikavimo, kvantifikavimo ir apibrėžtumo (apie jas žr. kituose šio rinkinio straipsniuose).

Kaip jau užsiminta, pirmiausia VPK reikėtų trumpai aptarti gramatikos sintaksinių ryšių apžvalgoje. Atsižvelgiant į ankstesnius šioje Lietuvių kalbos gramatikos darbų serijoje skelbtus straipsnius (Holvoet, Judžentis 2003; 2005), reikia nuspresti, koks ryšys ižvelgtinas tarp VPK démenų: valdymas ar modifikavimas (žr. išsamiau 5.4). Aptarus šią problemą, galima pereiti prie platesnio VPK aprašo klausimų. Šis aprašas, priklausantis gramatikos daiktavardinių junginių skyriui, pradétinas *nomina actionis* darybos tipų inventoriumi. Jame tikslinga nurodyti produktyviausius formantus, nes savo morfosintaksinėmis ypatybėmis jie gali skirtis nuo mažiau produktyvių (žr. toliau apie prieveiksmių jungimą ir emocijų veiksmažodžių nominalizaciją). Dabartinėje lietuvių kalboje veiksmų pavadinimų kategorijos centrą sudaro priesagos *-imas* / *-ymas* vediniai, kuriuos turi (arba gali turėti) iš esmės visi veiksmažodžiai. Kaip jau minėta, dėl reguliarumo ir kai kurių kitų ypatybių šie daiktavardžiai artėja prie linksniuojamų veiksmažodžio formų statuso¹⁵. Pateikus *nomina actionis* inventorių, toliau VPK apraše iš eilės aptartini trys pagrindiniai dalykai, kuriuos reikėtų išryškinti lyginant atitinkamus veiksmažodinius junginius ir jų vedinių konstrukcijas:

- 1) priklausomųjų démenų tvarka pagrindinio démens atžvilgiu (žr. 5.6);

¹⁴ Vartojama ir sąvoka *action nominal noun phrase – daiktavardinis veiksmo pavadinimo junginys* ar tiesiog *action nominal*.

¹⁵ Kita vertus, tai, kad veiksmų pavadinimai dabartinėje lietuvių kalboje gali būti reiškiami pasitelkiant ir kitus formantus (žr. Ambrazas, red., 2006: 94–100), šią kategoriją skiria nuo visai sugramatinčių dalyvių (čia formantu įvairovės nebéra, ryšys su veiksmažodinių būdvardžių priesagų rinkiniu jau nutrūkės).

- 2) priklausomųjų démenų morfosintaksinio žymėjimo sutapimai ir skirtumai (žr. 5.7);
- 3) priklausomųjų démenų praleidimo sąlygos (žr. 5.5).

VPK aprašo pabaigoje tais pačiais aspektais prasminga trumpai aptarti ir kitus veiksmažodinius daiktavardžius, nurodyti jų ir veiksmo pavadinimų junginių panašumus ir skirtumus.

5.4. Sintaksinio ryšio tipas veiksmo pavadinimo konstrukcijoje: valdymas ar modifikavimas

Viename iš straipsnių, skirtame sintaksinių ryšių problemoms aptarti, buvo suabejota, kaip interpretuoti kilmininkais žymimus veiksmažodinių daiktavardžių junginių démenis (Holvoet, Judžentis 2005: 22, 35). Pavyzdžiui, ar junginyje *Petro kelionė* pirmasis démuo yra posesyvinis modifikatorius ar valdomo subjektinio kilmininko atvejis? Sakoma, kad griežtą ribą tarp tokų vartosenos atvejų nubréžti kartais būna sunku, ypač jei daiktavardis „suvokiamas daiktiskai, o ne kaip veiksmažodžio abstraktas“ (Holvoet, Judžentis 2005: 35). Šioje pastabojе iš esmės ir glūdi atsakymas, kaip interpretuoti tokį žodžių junginių sintaksinius ryšius. Jei gramatikoje kalbama apie *veiksmo pavadinimo* konstrukcijas, leksikalizacijos atvejai VPK interpretacijos neturėtų daryti miglotesnės. Tai, kad daiktavardis *kelionė* gali reikšti ir palyginti „daiktiską“ sąvoką¹⁶, visai nepaneigia valdymo ryšių konstrukcijoje su „gyvu“ veiksmo pavadinimu, plg.: *kelionė (= keliavimas) pėsčiomis mane labai nuvargino*. Todėl tiksliau būtų teigti, kad kalbamuojuose junginiuose riba neryški ne tarp sintaksinių ryšių tipų, o tarp „gyvų“ veiksmo pavadinimų ir jų leksikalizacijos atvejų. Kuo veiksmažodinio daiktavardžio reikšmė konkretesnė, tuo didesnė dvejopos (valdymo ar posesyvinio modifikavimo) interpretacijos galimybė¹⁷. Vadinas, jei kalbame apie „gyvą“ veiksmo pavadinimą, dėl valdymo ryšio su atitinkamais reikalaujamais démenimis abejonių praktiskai nelieka (išskyrus tai, kad tuos démenis kai kuriais atvejais galima praleisti, o tai išoriškai primena modifikavimą, žr. toliau, 5.5).

¹⁶ Ją sąlygiškai galima apibréžti kaip „organizuota išvyka, skirta poilsiu, pramogai ar reikalams tvarkyti“. „Daiktiskumą“ ir dėl jo kylančią posesyvinės interpretacijos galimybę rodytų tokie pavyzdžiai: *nusipirkau kelionę į Egiptą; kodėl tau mano kelionę į Egiptą atrodo per brangi?*

¹⁷ Panašios nuomonės laikosi ir Labutis (1974: 28–29), plg. Vaskelaitė (2003: 146): „Papildymo reikalingi ne visi vediniai, o tik tie, kurie turi abstrakčią reikšmę“.

Panašių apibendrintosios vartosenos atvejų pasitaiko veiksmažodiniuose junginiuose ir ypač neveikiamosiose konstrukcijose, plg.:

- (20) *Dabar skaito mažiau.*
- (21) *Dabar skaitoma mažiau.*

Pastebėta, kad tranzityvinių veiksmažodžių agentas neveikiamosiose konstrukcijose retai tenurodomas²³. Panašią tendenciją galima ižvelgti ir tranzityvinių veiksmažodžių VPK, kur agentas irgi rečiau pasitaiko, jo buvimas šalia objekto kartais gali atrodyti nenatūralus, perteklinis²⁴, plg.:

- (22) *Automobilis buvo perdažytas (profesionalaus meistro).*
- (23) *Profesionalaus meistro automobilio perdažymas kainavo nebrangiai.*

Agento praleidimas VPK gali būti aiškinamas jau minėtais dviem atvejais – apibendrintąja vartosena ir anaforos reiškiniais, plg.:

- (24) *Automobilio perdažymas kainavo nebrangiai (agentas nenurodytas).*
- (25) *Nors pasisamdėme profesionalų meistrą, automobilio perdažymas nebuvo brangus (VPK praleistas anaforinis agentas).*

Retą agento nurodymą šalia objekto veiksmo pavadinimo konstrukcijoje Valeika (1980: 69) aiškina tuo, kad du kilmininkai dėmenų santykius padaro miglotus (plg. Koptjevkaja-Tamm 1993: 169). Pirmiausia, matyt, dėl galimos posesyvinės interpretacijos, plg.²⁵:

- (26) *Mano (posesorius / agentas) automobilio perdažymas buvo nekokybiškas.*

Kaip matyti iš šių pastabų, būtinujų dėmenų praleidimas veiksmo pavadinimo konstrukcijose gali būti aiškinamas tam tikromis sąlygomis (apibendrintąja ir anaforine arba numanomąja vartosena), todėl

²³ Pavyzdžiu, anglų kalbos neveikiamujų dalyvių konstrukcijose agentas nurodomas tik 12–21 % atvejų (žr. Givón 1990: 569 su tolesne nuoroda).

²⁴ Apie tai, kad lietuvių kalboje subjektinę reikšmę rečiau turi tranzityvinių veiksmažodžių abstraktų junginiai su kilmininku, žr.: Labutis (1974: 30); Ulvydas, red., (1976: 204).

²⁵ Apie panašius junginius (*mano vasaros suknelė*) žr. Vaičiulytė-Seménienė šiame rinkinyje.

valdymo interpretacijos neturėtų griauti. Jau ir anksčiau rašyta, kad „[veiksmažodinio] daiktavardžio semantiškai reikalaujamų (reikšmés implikuojamų) papildymų sintaksinis būtinumas paprastai būna mažesnis nei atitinkamų veiksmažodžių“ (Holvoet, Judžentis 2003: 34), bet plačiau tuos reiškinius panagrinéjus, būtų galima tiksliau nurodyti, kiek tam tikroms konstrukcijoms (finitinéms, dalyvinéms ir nominalizacijos) démenų praleidimas būdingas (skirtusi ir praleidžiamų démenų tipu dažnis, plg. anksčiau apie agentą). Kita vertus, reikia nepamiršti, kad veiksmo pavadinimo konstrukcija, „skolindamasi“ daiktavardinio junginio struktūrą (artimą posesyvinéms konstrukcijoms, žr. anksčiau), gauna ir tipinių jo požymių. Vienas iš jų – tai galimybé nenurodyti modifikatoriaus poziciją užimančių démenų ir taip efektyviai kurti teksto teminę-reminę struktūrą.

5. 6. Priklasomujų démenų tvarka pagrindinio démens atžvilgiu

Palyginus lietuvių kalbos VPK su atitinkamais tranzityvinių veiksmažodžių junginiais, matyti, kad tiesioginio objekto pozicija keičiasi: ji prieš pat veiksmo pavadinimą, toliau į kairę dar gali būti nurodomas agentas²⁶. Šis VPK reiškinys lietuvių kalbos gramatikose atskirai neapertiamas, bet reikėtų bent nurodyti, kad tokia tvarka yra nežyméta²⁷, nes tarp pateikiamų pavyzdžių pasitaiko atvejų, kai objektas užima postpoziciją, plg.:

- (27) *Jose vien ILGESYS bekraštis tavų LAUKŲ, VANDENS, DANGAUS.* (Ulvydas, red., 1976: 205)
- (28) *VENGIMAS PAREIGŲ* (Ambrazas, red., 2006: 512)

Suprantama, minėtais atvejais galioja bendri dësningumai, nurodyti daiktavardinių junginių žodžių tvarkos skyriuje (žr.: Ambrazas, red., 2006: 654–656). Vis dėlto VPK apraše apie démenų tvarką užsiminti būtų prasminga. Sakysim, nurodytina ir veiksmažodinio junginio prieveiksmio,

²⁶ Manoma, kad objekto pozicija arčiau veiksmo pavadinimo atspindi glaudesnį objekto ir veiksmazodžio nei subjekto ir veiksmažodžio ryšį (Koptjevkaja-Tamm 2003: 748). Tai, kad objektas šalia veiksmo pavadinimo yra arčiau nei agentas, laikoma viena iš VPK universalijų, galiojančių dvigubo posesyvo VPK tipui, žr. Koptjevkaja-Tamm (2003: 735).

²⁷ Apie tai rašo Valeika (1980: 69). Labutis (1974: 29) atkreipia dėmesį į žymétą subjekto kilmininko postpoziciją veiksmo pavadinimų junginiuose.

veiksmo pavadinimo konstrukcijoje pakeisto būdvardžiu, pozicija į kairę nuo subjekto arba agento (ar objekto, jei agentas nenurodytas):

- (29) *Petras RŪPESTINGAI augina triušius.*
- (30) *RŪPESTINGAS (Petro) triušių auginimas*

Netiesioginių objektų ir aplinkybinių argumentų pozicija priklausomojo dėmens atžvilgiu paprastai nesikeičia, plg.:

- (31) *Petras pataikavo VADOVUI. Petro pataikavimas VADOVUI kitiems nepatiko.*
- (32) *Petras pasitikėjo MANIMI. Petro pasitikėjimas MANIMI sumenko.*
- (33) *Petras gulėjo RUGIUOSE. Gulėjimas RUGIUOSE jam priminė vaikystę.*

Tiesa, atskirai dar reikėtų patyrinėti kilmininku žymimo objekto reikalaujančių veiksmažodžių VPK žodžių tvarkos požiūriu: ar bendrinėje kalboje jau įsigalėjusi prepozicija — *pinigų prašymas* šalia *prašymas pinigų*. Valeika (1980: 70t.) nurodo, kad veiksmažodžių, reikalaujančių kilmininko objekto, VPK dėmenų tvarka sutampa su veiksmažodiniu junginiu, plg.:

- (34) *Vyriausybės PRAŠYMAS PARAMOS — Vyriausybė prašo paramos.*
- (35) *Žmonių REIKALAVIMAS TAIKOS — Žmonės reikalauja taikos.*

Kad tokia tvarka laikytina nežymėtają dabartinėje kalboje, jau atrodo abejotina (plg. ir Valeikos nurodomus prepozicijos atvejus: *žaibo bijojimas, autobuso laukimas, kliaučių ieškojimas* (Valeika 1980: 48))²⁸. Galbūt minėtų pavyzdžių objekto postpoziciją galėjo veikti tai, kad juose nurodomas ir agentas, taigi vengiama dviejų kilmininkų sangrūdos. Valeika 1980: 71 sako, kad žodžių tvarkos sutapimą galėtų lemти tai, kad VPK čia ne-reikalauja objekto linksnio keitimo (plg. nesikeičiančią naudininku ir įnagininku žymimų objektų formą ir poziciją).

²⁸ Nederinamasis pažyminys po pažymimo žodžio laikomas vengtinu norminės kalbos variantu: *didelis PASIRINKIMAS vokiškos chemijos PRODUKCIJOS — didelis vokiškos chemijos PRODUKCIJOS PASIRINKIMAS, NUOPELNAS mano MOKYTOJO — mano MOKYTOJO NUOPELNAS*. Žinoma, išimtį sudaro atvejai, kai pažyminys aiškinamas šalutiniu sakiniu ar išskirtinėmis sakiniu dalimis: *Jie turi būti atsakingi už SVEIKATĄ PACIENTŲ, esančių tarpinėje grandyje tarp ligoninės ir ambulatorijos* (Miliūnaitė, sud., 2003b: 41).

5.7. Morfosintaksinis priklausomųjų dėmenų žymėjimas

Morfosintaksinis priklausomųjų dėmenų žymėjimas VPK yra palyginti plati tema, kai kurie šios srities reiškiniai dar mažai tyrinėti, dalis atvejų tiesiog rečiau pasitaiko. Toliau mėginama aptarti keletą reiškiniių grupių, kurių esamą interpretaciją lietuvių kalbos gramatikose galima būtų patikslinti arba papildyti:

- 1) intranzityvinių ir beasmenių konstrukcijų subjekto ir tranzityvinių konstrukcijų agento ir objekto žymėjimas VPK;
- 2) veiksmažodžio junginyje vardininku ir galininku reiškiamų aplinkybių žymėjimas VPK;
- 3) predikatyvų žymėjimas VPK;
- 4) veiksmažodinių junginių prieveiksmių atitikmenys VPK.

Lyginant lietuvių kalbos veiksmažodinius junginius su atitinkamomis VPK, jų akis pirmiausia krinta subjekto, agento vardininko ir tiesioginio objekto galininko keitimas kilmininkais. Svarbiausias dalykas, kurį čia galima papildomai aptarti, tai įvardžių formų – posesyvinių ir neposesyvinių kilmininkų – vartojimo ypatumai.

Intranzityvinių veiksmažodžių subjektas beveik be išimčių žymimas posesyviniu kilmininku. Vienintelis atvejis, kai gali pasitaikyti neposesyvinė forma, yra veiksmažodžio *būti* neigiamujų lyčių nominalizacija (apie tai jau užsiminta ir anksčiau, žr. 5.4), plg.:

- (36) *Paskutinis Vagnoriaus argumentas buvęs tas, kad MANĘS NEBUVIMAS saraše pakenksiąs Krikščionių demokratų partijai.* (KT)
- (37) *Kažkada – seniai – Brodkis rašė: „MANO NEBUVIMAS didelės skylės peizaže nepadarė, niekai: skylė, – bet nedidelė“.* (KT)
- (38) *Nieko neliko tyloj. // TAVĘS NEBUVIMAS, // Šnerantis kraupiai žolėj, ir tavo rankų // Švelnūs tonai ant veido // Gėsta kartu su manim.* (KT)
- (39) *Aš jau realiai buvau projektavęs apie naują srovę, bet TAVO NEBUVIMAS kažkaip de[z]organizuoją visą galvotą darbą.*
(anthology.lms.lt/texts/50/tekstas/19.html)

Tranzityvinių veiksmažodžių agentas posesyviniu kilmininku žymimas be jokių išimčių, plg. gramatikų apžvalgoje minėtą Jablonskio pavyzdį (su žodžių tvarkos variantu):

- (40) *Aš ir TAVE bariau.*
 (41) *Čia atsiliepė ir MANO barimas TAVĘS (M[ANO] T[AVĘS] b[arimas]).*
 (Jablonskis 1928/1957: 572t.)

Taip pat reiškiamas ir beasmenių tranzityvinių konstrukcijų subjektas (eksperienceris) – jo naudininkas irgi žymimas posesyviniu kilmininku²⁹, plg.:

- (42) *MAN peršėjo gerklę.*
 (43) *MANO gerklės peršėjimas tėsési dvi dienas.*

Palyginus su subjekto arba agento žymėjimu, tiesioginio objekto kodavimas VPK kai kada varijuoja: pasitaiko ir posesyvinio, ir objektinio kilmininko atvejų. Gali būti, kad posesyvinis kilmininkas vartojamas pirmiausia tada, kai nenurodytas agentas ir kilmininku žymimas dėmuo dėl tam tikrų veiksniių (pragmatinių, konteksto ar kt.) negali būti palaikytas agentu. Pavyzdžiui, junginyje *atleisti (ką nors) iš darbo* agentas ir taip retai tenurodomas, todėl VPK kilmininku koduojamas dėmuo bus automatiškai suprantamas kaip objektas:

- (44) *MANE / TAVE atleido iš darbo.*
 (45) *MANO / TAVO (? manęs / tavęs) atleidimas iš darbo buvo visiems netikėtas³⁰.*

Jei VPK nurodomas ir agentas, objekto posesyviniu kilmininku žymėti negalima, plg.:

- (46) *TU MANE palaikei.*
 (47) *TAVO MANĘs (*mano) palaikymas buvo visiems netikėtas.*

Jei VPK agento nenurodyta, objektą galima žymėti ir posesyviniu, ir neposesyviniu kilmininku³¹, tik pastarasis parankesnis tuo, kad blokuoja agentinės interpretacijos galimybę, plg.:

²⁹ Apie tokio subjekto linksnio keitimą rašo Labutis (1974: 30), plg.: *KATREI skaudėjo širdį. KATRĖS širdies skausmas raminosi.*

³⁰ Iš atvejų, kai objeketas žymimas neposesyviniu kilmininku, plg.: *Tam padeda humoroo jausmas ir supratimas, kad dabartinė padėtis nelemia tavo likimo, o neigiamas atsakymas nėra TAVĘS SUGNIUŽDYMAS, tik naujas patyrimas (KT).*

³¹ Kokiomis sąlygomis pasirenkamas vienas iš šių variantų, dar reikėtų smulkiau patyrinėti.

(48) *TAVO (A/O) palaikymas visus nustebino.*

(49) *TAVĘS (O) palaikymas visus nustebino.*

Vis dėlto jei veiksmažodis valdo objekto kilmininką, VPK posesyvinės įvardžio formos objektui žymėti neatsiras, plg.:

(50) *TAVO (A) laukimas*

(51) *TAVĘS (*tavo) (O) laukimas*

Sangrąžinio įvardžio *savo / savęs* vartosena jokių variantų nerodo: *savo* žymi subjektą arba agentą, o *savęs* – objektą, plg.:

(52) *Šalies vidaus reikalas ministras jau yra skandalingai pagarsėjęs SAVO ATLEIDIMAI. Praėjusių metų gruodį V. Markevičius viršijo savo galias, iš pareigų atleisdamas Policijos departamento generalinį komisarą Visvaldą Račkauską. (KT)*

(53) *Tačiau asmens SAVĘS VERTINIMAS nėra taip priklausomas nuo darbo-ne-darbo situacijos. (KT)*

Tai, kad agentas dvigubo posesyvo tipo VPK žymimas posesyviniu įvardžiu, o tiesioginis objektas – įvardžio kilmininku, nėra unikalus reiškinys, jis pastebėtas ir kitose kalbose (žr. Koptjevkaja-Tamm 1993: 173).

Su tiesioginio objekto žymėjimu įdomu palyginti kai kurias galininkines aplinkybes – laiko ir kiekio, plg.:

(54) *Jis turėjo VAIRUOTI (visq) NAKTI.*

(55) *Neatsikvēpdami BĒGOME (ištisus) PENKIS KILOMETRUS.*

Dabartinės lietuvių kalbos gramatikose nurodoma, kad veiksmo pavadinimai su galininkais žymimomis aplinkybėmis negali eiti (Ambrazas, red., 1994: 555; 1997: 561). Šis teiginys tikslintinas, plg.:

(56) *VAIRAVIMAS (visq) NAKTĮ jį labai išvargino.*

(57) *BĒGIMAS (ištisus) PENKIS KILOMETRUS neatsikvepiant mus labai išvargino.*

Pirmojo sakinio variantas su kilmininku dabartinės kalbos požiūriu atrodo jau abejotinas (? *nakties vairavimas*), nebent čia būtų pavartotas daiktavardinis būdvardis: *naktinis vairavimas jį labai išvargino*. Vis dėlto pastaroji konstrukcija kaži ar ekvivalentiška junginiui *vairavo naktį*, nes ji

nusako tam tikrą vairavimo rūšį (plg. *sportinis vairavimas*). Panašiai galima interpretuoti ir konstrukciją penkių kilometrų bėgimas šalia bėgimas penkis kilometrus: pirmoji galėtų reikšti iš anksto numatyta kiekį, pavyzdžiui, sporto rungties rūšį (plg. *tūkstančio metrų bėgimas, šimto metrų plaukimas*). Vadinas, su priesagos *-imas / -ymas* vediniais galininku žymimos laiko ir kieko aplinkybės bent kai kuriais atvejais įmanomos. Jei veiksmažodžio junginyje aplinkybė žymima vardininku (pavyzdžiui, laiko kiekis), šio dėmens kilmininkas VPK negalimas, plg.:

- (58) *Jis jau ANTRA SAVAITĘ KELIAUJA be radio ryšio.*
- (59) *Jo KELIAVIMAS jau ANTRA SAVAITĘ (ANTRĄ SAVAITĘ) be radio ryšio mums kelia nerimą.*
- (60) **Jo ANTROS SAVAITĖS KELIAVIMAS be radio ryšio mums kelia nerimą.*

Veiksmo dažnio konstrukcija *kas + vard.* VPK irgi nekeičiama:

- (61) *Varžybos RENGIAMOS KAS TREJI METAI.*
- (62) *Varžybų RENGIMAS KAS TREJI METAI mūsų netenkina.*

Tam tikrų specifinių dėmenų kodavimo ypatumų turi ir vadinamuju jausmų veiksmažodžių (*psych(ological) verbs*) VPK (žr. Comrie, Thompson 1985: 387t.). Pastebėta, kad tiesioginiai objektai, kurių atžvilgiu patiriami tam tikri jausmai, VPK gali būti koduojami ne kilmininku, kaip įprasta kitų tranzityvinių veiksmažodžių nominalizacijoje, o naudininku (iš ši reiškinį dėmesys jau buvo atkreiptas kai kuriose lietuvių kalbos gramatikose, žr. nuorodas jų apžvalgoje), plg.:

- (63) *Vaikai be galos MYLI SAVO MAMĄ.*
- (64) *Vaikų MAMOS MEILĖ buvo begalinė.*
- (65) *Vaikų MEILĖ MAMAI buvo begalinė.*
- (66) *Miestelio gyventojai NEAPKENČIA IMIGRANTŪ.*
- (67) *Miestelio gyventojų NEAPYKANTA IMIGRANTAMS po šio įvykio tik padidėjo.*

Pasitaiko atvejų, kai patyrėjas žymimas ir galininku, o jausmo sukėlėjas (stimulas) – vardininku, bet VPK šis „netolygumas“ ištaisomas: pirmasis vis tiek žymimas kilmininku, o antrasis – naudininku, plg.:

- (68) *PETRĄ TRAUKIA šviesiaplaukės MOTERYS.*
- (69) *PETRO POTRAUKIS šviesiaplaukėms MOTERIMS ji pražudys.*

Čia reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad priesagos *-imas* / *-ymas* vediniai, išvesti iš tranzityvinių jausmų veiksmažodžių, nuo kitų tranzityvinių nominalizacijų nesiskiria, jausmo sukelėjo žymėjimas naudininku negalimas, plg.:

- (70) *MYLIU KITĄ kaip SAVE PATI.*
- (71) *MYLĖJIMAS KITO kaip SAVĘS PATIES* (**kitam, sau pačiam*)
(www.carelinks.net/languages/lithuanian/Kriks.htm)
- (72) *Šitas krikščioniškos meilės požiūriu nesuderinamas KITAIP TIKINČIŲ NEAPKENTIMAS turi dar ir kitą pagrindimą* (**kitaip tikintiemis*). (KT)³²

Reikia pasakyti, kad tranzityvinių veiksmažodžių objektas veiksmo pavadinimo konstrukcijoje gali būti žymimas naudininku ir tada, kai tas objektas suvokiamas kaip beneficientas. Idomu, kad naudininką vartoti leidžia tik galūnių vediniai³³, o priesaga *-imas* / *-ymas* reikalauja kilmininko, plg.:

- (73) *Tėvai REMIA studijuojančius VAIKUS.*
- (74) *Tėvų PARAMA studijuojantiems VAIKAMS*
- (75) *Studijuojančių VAIKŲ RÉMIMAS tėvams yra įprastas dalykas.*

Analizuojant predikatyvų konstrukcijų nominalizaciją, dėmesį galima atkreipti į du pagrindinius reiškinius: linksnių perkodavimą ir dalyvinių formų kaitą. Daiktavardiniai ir būdvardiniai predikatyvai dabartinėje lietuvių kalboje gali būti žymimi vardininku (nuolatinis buvimas), įnagininku (laikinas buvimas arba tapsmas) ir kilmininku (priklausomybė ar kita ypatybė)³⁴, plg.:

- (76) *Jonas yra ŠYKŠTUS.*
- (77) *Jonas yra įmonės DIREKTORIUS.*
- (78) *Jonas buvo įmonės DIREKTORIUMI tik porą mėnesių.*

³² Panašių pavyzdžių pateikia Valeika (1980: 48), bet plačiau jų nekomentuoja. Autorius nurodo, kad konstrukcijos *krašto mylėjimas* ir *krašto meilė* esančios retesnės palyginus su *meilė kraštui*. Kiek toliau (p. 70) Valeika atkreipia dėmesį į tai, kad linksnio valdymą keičia galūnių vediniai (*mylėti ką? – meilė kam?*).

³³ Plg. Valeika (1980: 55).

³⁴ Dabartinei kalbai jau nebūdingi medžiagos kilmininkai, juos stumia prielinksnių konstrukcijos, plg. *mano žiedas gryno aukso / (yra) iš gryno aukso.*

(79) *Jonas tapo įmonės DIREKTORIUMI.*

(80) *Ši knyga yra PETRO.*

(81) *Petras yra GEROŠ ŠIRDIES.*

Būdvardžiai ar būdvardiškai žodžiais reiškiamų predikatyvų įnagininkas paprastai laikomas nenorminiu³⁵, plg.:

(82) *Kas nenori tapti TURTINGESNIU (=turtingesnis).*

(83) *Sunkumai privertė ją būti TAUPESNE (=taupesnė).*

Daiktavardinių predikatyvų veiksmo pavadinimo konstrukcijose nuolatinio ir laikino būvio opozicija šalinama įnagininko naudai (kilmininkas įmanomas nebent tada, kai juo veiksmažodžio junginyje žymėta ypatybė):

(84) *Jono buvimas įmonės DIREKTORIUMI / *direktoriaus*

(85) *Petro buvimas GEROŠ ŠIRDIES*

Būdvardinių predikatyvų linksnių kodavimas yra kiek sudėtingesnis klausimas. Viena vertus, tokios konstrukcijos yra retos ir kartais grioždiškos, kita vertus, jos rodo įdomių lietuvių kalbos morfosintaksinių reiškinių. Būdvardinių predikatyvų linksnis, normos požiūriu, turėtų būti derinamas su apibūdinamojo dēmens (esamo ar numanomo) linksniu, plg.:

(86) *JONAS buvo, tapo PAVYDUS* (nenorminis variantas: *tapo PAVYDŽIU*).

VPK subjekto vardininkas keičiamas kilmininku, todėl jį turėtų gauti ir predikatyvas, bet kilmininkas, palyginus su įnagininku, kartais atrodo kiek nenaturaliai; be to, regis, galimas ir naudininkas, plg.:

(87) *JONO buvimas ?pavydaus / ?pavydžiam / PAVYDŽIU*

(88) *JONO tapimas ?pavydaus / ?pavydžiam / PAVYDŽIU*

Kokias atvejas pirmenybė teikiama įnagininkui ir kada galimas naujininkas, dar reikėtų aiškintis plačiau. Iš neabejotinų sakinių su predikatyvo kilmininku plg.:

³⁵ Žr.: Šukys (1998: 252–256); Miliūnaitė, sud., (2003a: 78–86); Miliūnaitė (2004).

- (89) *Laisvė yra sielos pakėlimas virš skriaudų, pasidarymas jos tokios, kad vien iš jos kiltų džiaugsmai.* (KT)

Laisvieji predikatyvai (tarininiai pažyminiai), veiksmažodžio junginyje žyméti vardininku, VPK gauna kilmininką arba naudininką, bet nenurodžius subjekto, galimas tik pastarasis (matyt, „pasiskolinamas“ bendraties konstrukcijos su naudininku žymėjimas), plg.:

- (90) *JONAS sédéjo LIŪDNAS.*
 (91) *JONO sédéjimas LIŪDNO / LIŪDNAM / *liūdnu*
 (92) *Sédéjimas LIŪDNAM / *liūdno / *liūdnu* (plg. *sédéti liūdnam*)³⁶

Jei laisvojo predikatyvo poziciją užima neveikiamosios rūšies dalyvis, jis VPK žymimas naudininku (kilmininkas lyg ir mažiau priimtinės), plg.:

- (93) *Jonas bėgo PERSEKIOJAMAS trijų policininkų.*
 (94) *Jono bégimas PERSEKIOJAMAM / ?persekojamo trijų policininkų*
 (95) *Jonas éjo PRISLÉGTAS.*
 (96) *Jono éjimas PRISLÉGTAM / ?prislégto*

Jei veiksmažodis įvykio veikloje, kilmininkas atrodo labiau priimtinės (palyginus su eigos veikloje veiksmažodžiu VPK), plg.:

- (97) *Jonas at-bėgo PERSEKIOJAMAS trijų policininkų.*
 (98) *Jono at-bégimas PERSEKIOJAMAM / PERSEKIOJAMO trijų policininkų*
 (99) *Jonas at-éjo PRISLÉGTAS.*
 (100) *Jono at-éjimas PRISLÉGTAM / PRISLÉGTO*

Veikiamasis dalyvis predikatyvu gali eiti tik pusbūto formos arba būtojo kartinio laiko dalyvio vardininko formos. VPK abiem atvejais minėtos lytys atitinkamai keičiamos esamojo ir būtojo laiko padalyviais, plg.:

- (101) *Jonas éjo PASIŠVILPAUDAMAS.*
 (102) *Jono éjimas PASIŠVILPAUJANT / *pasišvilpaujančio / *pasišvilpaujančiam*

³⁶ Bendraties konstrukcijoje naudininką galima aiškinti ji siejant su tuo pačiu numanomo subjekto linksniu (*kam sédéti liūdnam*), bet VPK perima šį žymėjimą „neatsižvelgdama“ į savo tipinį subjekto kilmininką (*kieno sédéjimas*). Kai VPK yra ir subjekto kilmininkas, ir predikatyvo naudininkas, matyt, remiamasi konstrukcija *ko sédéjimas (kam) esant kokiam* (šalia varianto su dviem kilmininkais *ko sédéjimas kokio*); plg. ir toliau aptariamus dalyvinius predikatyvus. Šukys (1998: 166) nurodo, kad tokie žodžių junginiai, kaip *važiavimas linksmam, sveikam ir pan.* yra nevykę, tad keistini *linksma, sveiko važiavimas* arba *šalutiniai sakiniai* (plg. ir dėl panašių atvejų su kilmininku: Šukys 1998: 120).

- (103) *Jonas éjo NIŪNIUODAMAS dainą.*
 (104) *Jono éjimas NIŪNIUOJANT / *niūniuojančio / *niūniuojančiam dainą*
 (105) *Jonas éjo labai NUSIMINĘS.*
 (106) *Jono éjimas labai NUSIMINUS / ?nusiminusio / ?nusiminusiam*
 (107) *Jonas éjo NUSIPIRKĘS butelį alaus.*
 (108) *Jono éjimas NUSIPIRKUS / *nusipirkusio / *nusipirkusiam butelį alaus*

Jei šiose konstrukcijose veiksmažodis būtų įvykio veiklo, predikatyvo kilmininkas VPK vis tiek abejotinas:

- (109) *Jono at-éjimas PASIŠVILPAUJANT / *pasišvilpaujančio / *pasišvilpaujančiam*
 (110) *Jono at-éjimas NIŪNIUOJANT / *niūniuojančio / *niūniuojančiam dainą*
 (111) *Jono at-éjimas labai NUSIMINUS / ?nusiminusio / ?nusiminusiam*
 (112) *Jono at-éjimas NUSIPIRKUS / *nusipirkusio / *nusipirkusiam butelį alaus*

Kaip jau buvo užsiminta, reikia pripažinti, kad predikatyvų konstrukcijų nominalizacija lietuvių kalboje yra palyginti retas reiškinys, bet, be jokios abejonės, tyrinėtinas plačiau. Čia išdėstytais samprotavimus dėl mažiau ar daugiau priimtinų linksnių žymėjimo atvejų kol kas galima laikyti tik hipotetiniai, juos dar reikėtų tikrinti remiantis apklausomis ir kuo didesniu medžiagos korpusu.

Su predikatyvų žymėjimo klausimais susiję ir prieveiksmių bei būdvardžių santykiai nagrinėjamosiose konstrukcijose. Lyginant VPK ir veiksmažodžių junginius su būdvardiniais prieveiksmiais, matyti, kad pastarieji VPK keičiami būdvardžiais, plg.:

- (113) *Jonas GREITAI sveiksta.*
 (114) *GREITAS Jono sveikimas*

Remiantis tokiais atitikmenimis greičiausiai buvo padaryta prielaida, kad veiksmų pavadinimai negali prisijungti kokybinių prieveiksmių su priesaga -(i)ai (žr. gramatikų apžvalgą). Iš tikrujų priesagos -imas/-ymas vedinių konstrukcijose prieveiksmiai įmanomi bent pora atvejų: (a) jei jie yra atitinkamų veiksmažodžių reikalaujami (pavyzdžiu: *elgtis, atrodyti*); (b) jei jie užima laisvojo predikatyvo poziciją. Variantai su atitinkamais būdvardžiais dabartinėje kalboje, rodos, mažiau priimtini (ši klausimą dar reikėtų patyrinėti atskirai), plg.:

- (115) Petras elgiasi KVAILAI.
 - (116) Petro elgimasis KVAILAI
 - (117) ? KVAILAS Petro elgimasis (bet plg. Kvailas Petro elg-esys)
 - (118) Ona atrodo JUOKINGAI.
 - (119) Onos atrodymas JUOKINGAI
 - (120) ? JUOKINGAS Onos atrodymas
 - (121) Užeigos duris nudažė ŽALIAI.
 - (122) Durų nudažymas ŽALIAI užeigos lankytojus labai nustebino.
 - (123) ? ŽALIAS durų nudažymas užeigos lankytojus labai nustebino.

5.8. Kitų veiksmažodinių daiktavardžių sintaksės klausimai

Kaip jau minėta, be veiksmų pavadinimų, lietuvių kalboje palyginti produktyviai sudaromi veikėjų, veiksmo objektų ar rezultatų, įrankių ir vietų pavadinimai. Šių vedinių junginius galima aptarti panašiais aspektais kaip ir VPK (dėmenų praleidimas, morfosintaksinis jų žymėjimas, žodžių tvarka). Ar gramatikoje tikslina smulkiai aprašyti kalbamujų veiksmažodinių daiktavardžių junginius, sunku pasakyti. Gali būti, kad nuodugnesnė jų analizė gramatinį aprašą tik pernelyg išplėstų ir vietomis padarytų painesnį. Viena iš problemų yra ta, kad ne visada galima nubréžti aiškią ribą tarp darybiškai skaidžių ir neskaidžių žodžių. Griežtai žiūrint, pirmieji turėtų atsidurti specialiai veiksmažodinių daiktavardžių junginių apraše, kur būtų aptariami jų valdiniai, o antrieji – atitinkamuose skyreliuose, kur nagrinėjami daiktavardžių modifikatoriai. Visai natūralu, kad gramatikose tos skirties ne visada paisoma: nors ir esama savarankiškų veiksmažodinių daiktavardžių junginių poskyrių ar specialių pastraipų, dalis tokių junginių atsiduria kitur (plg. apžvalgoje minėtus junginius direktoriaus pavaduotojas, ministro padėjėjas, kompozitoriaus kūriniai, mokinio rašinys, batų tepalas, dulkių siurblys, eglutės papuošalai, valandos darbas ir kt.). Kaži ar prasminga visus atvejus griežtai atriboti, nes panašūs pavyzdžiai atsidurtų skirtingose vietose, plg.: knygų saugykla (valdomas objektas) ir knygų lentyna (modifikatorius), Petro kūrinys (valdomas agentas) ir Petro straipsnis (modifikatorius). Kaip kompromisinį sprendimą galima siūlyti gramatiniam apraše daugiau dėmesio skirti veiksmo pavadinimo konstrukcijoms (jei tam tikroje kalboje jos atlieka reikšmingą vaidmenį kuriant tekstus), o,

aptariant konkrečius daiktavardžių junginius su kitais daiktavardžiais, paminėti, kad kartais pagrindinis démuo būna veiksmažodžio vedinys, ir todėl jo ryšiai su kitais démenimis gali būti interpretuojami kaip veiksmažodžio junginyje.

Veikėjų, veiksmo rezultatų ar objektų, įrankių ir vietų pavadinimų junginiai, panašiai kaip ir veiksmų pavadinimai, gali atverti tam tikras priklausomujų démenų pozicijas, paprastai esančias pagrindinio démens kairėje ir žymimas kilmininku. Kokios tos pozicijos gali būti, toliau trumpai ir apžvelgiami.

Veikėjų pavadinimų junginiuose galima tiesioginio objekto pozicija, plg.:

- (124) *LANGŲ valytojas – valo LANGUS*

Jei tiesioginis objektas praleidžiamas, tai galima aiškinti apibendrintaja arba anaforine vartosena, plg.:

- (125) *Siūlome darbą vairuotojui.*

- (126) *Nuėjau pas AKIŲ gydytojąq. [...] Gydytoja patarė mažiau dirbtį kompiuteriu.*

Netiesioginiai objektai ir aplinkybės irgi keliami į kairę ir žymimi kilmininkais (tuo veikėjų pavadinimai skiriasi nuo veiksmų pavadinimų), plg.:

- (127) *TĖVO padėjėjas – padeda TĒVUI³⁷*

- (128) *MUSOLINIO pasekėjas – seka MUSOLINI*

- (129) *MIESTO gyventojas – gyvena MIESTE*

Tai, kad veikėjų pavadinimai dažniausiai blokuoja agento poziciją, aišku iš jų darybos semantikos – jie patys reiškia veikėją, tad toks argumentas nominalizacijoje neįmanomas (plg. toliau apie įrankių pavadinimus). Vis dėlto kai kuriais atvejais, priskiriamais veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams³⁸, agentas gali būti nurodytas, plg.:

³⁷ Lietuvių kalbos gramatikose veikėjo pavadinimas *atstovas* kartais lyginamas su žodžiu junginiu *atstovauti* + naud. (pvz.: *tautos atstovas – atstovauti tautai*; Ulvydas, red., 1976: 205; Ambrasas, red., 1985: 451; 1997: 569; 2006: 512). Iš tiesų, kaip jau minėta, *atstovauti* yra išvestas iš *atstovas* (o ne *atvirkščiai*), todėl tik pastarasis gali būti lyginamas su pamatiniu veiksmažodžiu: *tautos atstovas – atstoti tautą*.

³⁸ Lietuvių kalbos gramatikose įprasta kalbėti apie vieną bendrą darybos kategoriją – veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų (Ulvydas, red., 1965: 317; Ambrasas, red., 2006: 104). Valeika vei-

- (130) *MANO auklėtinis, įgaliotinis, išlaikytinis – AŠ aukléju, įgalioju, išlaikau*
 (131) *KARALIAUS pasiuntinys, samdinys – KARALIUS pasiunté, pasamdė*

Tokie vediniai dar galėtų būti vadinami pasyviniais arba objektiniais veikėjų pavadinimais, nes jų žymimi situacijų dalyviai darybos semantikos požiūriu ne patys veikia, o yra veikiams (paveikti) kitų. Šiuo aspektu minėtieji vediniai artimi veiksmo objekto kategorijai³⁹.

Įrankių pavadinimai, išvesti iš tranzityvinių veiksmažodžių, panašiai kaip ir veikėjų pavadinimai, irgi gali atverti objekto poziciją, plg.:

- (132) *DĒMIŲ valiklis – valo DĒMES*

Vis dėlto tie objektai dažnai gali būti nenurodomi: kartais įrankis apibūdinamas abstrakčiai, apibendrintai (juo veikiamų objektų aibė yra didelė), o kartais juo gali būti veikiamas iš esmės tik vienas objektas, todėl jo nurodymas būtų perteklinis, plg.:

- (133) *pjūklas – pjauti* (galima pjauti įvairius objektus)
 (134) *žarsteklis – žarstyti* (galima žarstyti tik žarijas)

Įrankių pavadinimai dažniausiai daromi iš tranzityvinių veiksmažodžių, todėl agento pozicija gali būti atveriama:

- (135) *GAISRININKŲ vandens siurblys – GAISRININKAI siurbia vandenį.*

Kai kuriais atvejais objektas arba agentas gali atsidurti įrankio pavadinimo dešinėje ir gauti naudininko linksnį⁴⁰, plg.:

- (136) *tepalas BATAMS – tepa BATUS*
 (137) *metalo pjūklas PROFESIONALAMS – PROFESIONALAI pjauna metalą.*

kėjų (*nomina agentis*) ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų (*nomina attributiva*) pavadinimus aptaria atskirai, žr. Valeika (1980: 74tt., 78tt.).

³⁹ Plg.: Ulvydas, red. (1965: 323, 328); Ambrazas, red. (2006: 107, 109). Valeika (1980: 76) priesagos -tinis vedinius irgi vadina objektiniais. Kalbant apie priesagos -inys vedinius Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje (Ambrazas, red., 1994: 109; 2006: 109) yra likusi korektūros klaida: „Bene didesnė vedinių dalis iš intranzityvinių [= tranzityvinių, žr. Ulvydas, red. (1965: 328)] veiksmažodžių žymi asmenį pagal iji nukreiptą pašalinį veiksmą“.

⁴⁰ Tai paskirties naudininkas, konkuruojantis su kilmininku. Dėl vartosenos žr.: Šukys (1998: 132), 169; Miliūnaitė, sud. (2003a: 35, 47).

Veiksmo rezultato arba objekto pavadinimai daromi iš tranzityvinių ir intranzityvinių veiksmažodžių, todėl gali atverti ir objekto, ir agento arba subjekto pozicijas, plg.:

- (138) *PILIES griuvėsiai* — *PILIS sugriuvo.*
- (139) *PETRO AVIENOS kepsnys* — *PETRAS kepė AVIENĄ.*

Netiesioginis objektas, žymimas naudininku, gali išlikti:

- (140) *Mamos knygų siuntinys DUKRAI* — *Mama siunčia DUKRAI knygas.*

Vietų pavadinimų konstrukcijose subjektas, agentas ir objektas irgi gali būti nurodomi, plg.:

- (141) *KILIMŲ valykla* — *valo KILIMUS*
- (142) *STUDENTŲ valgykla* — *STUDENTAI valgo*

Jei kartu nurodomas ir agentas, ir objektas, pirmasis turbūt visada reikš ir savininką, posesorių, plg.:

- (143) *Algirdo Mečkausko fototechnikos taisykla*

Šiuo konkrečiu atveju yra žinoma, kad Algirdas Mečkauskas pats taiso fototechniką ir kad jis yra taisyklos savininkas. Konstrukcija, kurioje agentas nežymėtų posesoriaus, greičiausiai negalimà (nors visai įmanomas atvirkštinis variantas — posesorius, kuris néra agentas).

5.9. Išvados

1. Gramatikoje tikslinga daugiausia dėmesio skirti veiksmų pavadinimų konstrukcijų (VPK) sintaksei, nes jų vaidmuo kuriant tekštą turėtų būti ne mažesnis nei, sakysim, pasyvinių konstrukcijų (VPK dažnij dabartinės lietuvių kalbos tekstuose dar reikėtų nustatyti). Kitų veiksmažodinių daiktavardžių junginių sintaksė gali būti aptarta glaustai šalia VPK, nes platesnis jų nagrinėjimas greičiausiai gramatinij aprašą nepageidaujamai išplėstę.

2. VPK apraše būtina skirti produktyviausių darybos tipą — priesagos *-imas / -ymas* vedinius, artėjančius prie linksniuojamos veiksmažodžio formos statuso. Šie vediniai nuo kitų tipų skiriasi išlaikomu sangrąžos klitiku, kai kuriais atvejais gali prisijungti kokybinius prieveiksmius ir

aplinkybių galininkus, o jausmų veiksmažodžių vedinių konstrukcijose stimulas (jausmo sukéléjas) nežymimas naudininku.

3. VPK, priklausomai nuo gramatikos struktūros, gali būti minimos bent dviejose vietose: įvadiniam sintaksinių ryšių skyriuje ir daiktavardinių junginių (konstrukcijų) apraše. VPK tikslinga aprašyti lyginant su atitinkamais veiksmažodiniaiis junginiaiis ir nagrinéti šiuos aspektus: (1) priklausomųjų démenų praleidimo sąlygas; (2) priklausomųjų démenų tvarką pagrindinio démens atžvilgiu; (3) priklausomųjų démenų morfosintaksinio žyméjimo sutapimus ir skirtumus.

4. VPK tarp pagrindinio ir priklausomųjų démenų ižvelgtini valdymo santykiai, jei tokie nustatomi atitinkamame veiksmažodžio junginyje (tas pat taikytina ir modifikacijai). Tai, kad kai kurie démenys tam tikromis sąlygomis praleidžiami, nelaikytina argumentu prieš valdymo interpretaciją. Tais atvejais, kai tam tikras démuo gali būti laikomas ne valdiniu, o modifikatoriumi (posesoriumi vietoj subjekto ar agento), ižvelgintas veiksmo pavadinimo sukonkretėjimas (leksikalizacija). Šis reiškinys taip pat neneigia valdymo santykį VPK. Suprantama, VPK lietuvių kalboje reikia pripažinti parazitinio tipo konstrukcija, kuri savo morfosintaksinėmis ypatybėmis artima modifikaciniams (posesyviniams) daiktavardžių junginiams su kitais daiktavardžiais ar įvardžiais.

5. Kai kuriuos gramatikose aprašomus VPK démenų žyméjimo atvejus reikėtų patikslinti ir patyrinéti plačiau: (1) intranzityvinių ir beasmenių konstrukcijų subjekto ir tranzityvinių konstrukcijų agento ir objekto žymėjimas VPK (posesyvinių ir neposesyvinių įvardžių formų vartosena; jausmų veiksmažodžių nominalizacija); (2) vardininku ir galininku žymimos laiko ir kiekio aplinkybės VPK (ankstesnėse gramatikose pastarosios nurodytos kaip negalimos); (3) predikatyvų žymėjimas VPK (ankstesnėse gramatikose neaptartas reiškinys, kai kurie aspektai dar neaiškūs); (4) kokybiniai prieveiksmiai VPK (ankstesnėse gramatikose nurodyti kaip negalimi, bet iš tiesų įmanomi šalia priesagos *-imas* / *-ymas* vedinių).

binary character of the gender opposition in nouns, we must define three genders in order to account for the gender agreement rules in Lithuanian.

In Lithuanian as in all other languages with a gender opposition, gender assignment in nouns is semantic in nature. The association with natural gender is stronger in Lithuanian than in many other languages, and deviations may be said to occur only to the extent that the masculine gender, as the unmarked member of the gender opposition, is often used in gender – non-specific function even when referring to females (e. g., *strakalas* 'fidgety boy or girl', used with feminine but also with masculine agreement forms when referring to a girl etc.). Among animates the general tendency is to have pairs of matching gender forms differing only with regard to inflectional endings (without derivational markers) (e. g., *mokytojas* 'male teacher' : *mokytoja* 'female teacher' etc.); in this case, we could speak of nouns inflecting for gender. We also note numerous instances of metaphorically used feminine nouns (e. g., *kiaulė* 'pig') changing their gender when referring to males (but not the other way around, due to markedness differences). As a result, deviations of grammatical gender from natural gender are relatively rare in Lithuanian. The gender of non-animates is largely predictable from inflectional endings.

5 Action nominal constructions in Lithuanian grammar (Jurgis Pakerys)

This article deals with the problems of describing Lithuanian action nominal constructions (ANC) in a grammar. It is suggested ANCs should be described by comparing them with the corresponding verb phrases. The following topics are discussed: (1) the type of syntactic relation between the head action nominal and its dependent constituents; (2) omission of obligatory constituents; (3) order of constituents; (4) morphosyntactic marking of the constituents.

It is argued that the head action nominal governs its dependents, if the same syntactic relation holds in a corresponding verb phrase, e. g. *Petras augina triušius* 'Peter raises rabbits' — *Petro triušių auginimas* 'Peter's raising of rabbits'. The relation of modification is possible in two cases: (1) if it is also found in a corresponding verb phrase (e. g. *Petras RÖPESTINGAI augina triušius* 'Peter raises rabbits with (great) care' — *RÖPESTINGAS Petro triušių auginimas* 'Peter's attentive raising of rabbits'), or (2) the action nominal lexicalises and loses its abstract character, as in *Petro kelionė* 'Peter's journey', where the constituent *Petro* can be analysed as a governed subject or as a possessive modifier (cf. earlier discussion in Holvoet, Judžentis 2005: 22, 35). The fact that obligatory constituents of ANCs can sometimes be omitted is not considered to be evidence against positing a relation of government (complementation) between the head action nominal and its dependents. It is suggested that

the omission of obligatory constituents can be accounted for by the phenomena of generic (non-specific) or anaphoric reference, e. g. *skaitymas lavina* 'reading educates (the mind)', or *Petas augino triušius. Tas auginimas atnešė tik nuostolių* 'Peter raised rabbits. That (rabbit-)raising brought only losses'.

Differences in constituent order between Lithuanian ANCs and the corresponding verb phrases arise mainly from direct object movement to the position immediately before the action nominal and from replacement of an adverb by a corresponding adjective, with concomitant movement to the position before the subject / agent (or object, if the agent is omitted), cf. *rūpestingas Petro triušių auginimas* above. The direct objects marked by genitives are usually moved, but ANCs without movement are also acceptable (although somewhat marked), e. g. *neturēti NAMŲ* 'to have no home' — *NAMŲ neturėjimas / neturėjimas NAMŲ* '(the fact of) having no home'. Indirect objects and circumstantial arguments usually retain their positions.

The article also reviews some less investigated cases of morphosyntactic marking of constituents in Lithuanian ANCs. They include: (1) agent / subject and direct object marking by possessive and non-possessive forms of pronouns (e. g. *MANO / MANĘS* (subject) *nebuvinas* 'my absence', *MANO / ?manęs* (object) *atleidimas iš darbo* 'my dismissal from work'); (2) circumstantial arguments marked by accusative and nominative (*vairavimas ištisą naktį* 'driving all night long', *keliavimas jau ANTRA SAVAITĘ* *be radijo ryšio* 'travelling without radio communication for two successive weeks'; the first type of marking is listed as incompatible with action nominals in Lithuanian grammars); (3) the impossibility of marking stimuli with the dative in psych-verb ANCs, if the action nominals are in -imas / -ymas, cf. *neapykant-a imigrantams / imigrantų neapkent-imas / *neapkent-imas imigrantams* 'hatred of / towards immigrants'; (4) nominalisations including secondary predicates (with lifting of the opposition between nominative and instrumental, e. g. *Jonas buvo įmonės DIREKTORIUS / DIREKTORIUMI* 'John was a company manager' — *Jono buvimas įmonės DIREKTORIUMI* 'John's being a company manager'; some variation in marking of adjectival secondary predicates, e. g. *Jonas sėdėjo LIŪDNAS* 'John was sitting despondent' — *Jono sėdėjimas LIŪDNO / LIŪDNAM / *liūdnu* 'John's sitting despondent' — *sėdėjimas LIŪDNAM / *liūdno / *liūdnu* 'sitting despondent'; the change of certain participial forms, e. g. *Jonas éjo PASIŠVILPAUDAMAS* 'John was walking and whistling' — *Jono éjimas PASIŠVILPAUJANT* 'John's walking while whistling', *Jonas éjo labai NUSIMINĘS* 'Johns was walking completely downhearted' — *Jono éjimas labai NUSIMINUS / ?nusiminusio / ?nusiminusiam* 'Jonas' walking (while being) completely downhearted').

Bibliografija

- ABBOTT, Barbara, 2006: Definiteness and Indefiniteness. In: Keith Brown, ed., *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd ed., vol. 3. Oxford: Elsevier, 392–399. [pdf]
- ALLAN, Keith, 1980. Nouns and countability. *Language* 56, 541–67.
- AMBRAZAS, Vytautas, SLIŽIENĖ, Nijolė, VALECKIENĖ, Adelė, 1974: Keletas svarstytinų lietuvių kalbos morfologijos klausimų. *Baltistica* 10 (2), 177–186.
- AMBRAZAS, Vytautas, 2005: [Rec.] Axel Holvoet, Artūras Judžentis, red., *Sintaksinių ryšių tyrimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2003 (Lietuvių kalbos gramatikos darbai, 1), *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 167–170.
- AMBRAZAS, Vytautas, red., 1985: *Grammatika litovskogo jazyka*. Vilnius: Mokslas.
- AMBRAZAS, Vytautas, red., 1994: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- AMBRAZAS, Vytautas, red., 1997: *Lithuanian Grammar*. Vilnius: Baltos lankos.
- AMBRAZAS, Vytautas, red., 2006: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Ketvirtoji, pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- BACEVIČIŪTĖ, Rima, IVANAUSKIENĖ, Audra, LESKAUSKAITĖ, Asta, TRUMPA, Edmundas, 2004: *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- BAKER, Mark C., 2003. *Lexical Categories. Verbs, Nouns, and Adjectives*. Cambridge: University Press.
- BALČIKONIS, Juozas, red., 1957: *Pirmoji lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- BALKEVIČIUS, Jonas, 1963: *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- BALKEVIČIUS, Jonas, 1998: *Lietuvių kalbos predikatinių konstrukcijų sintaksė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- BLOOMFIELD, Leonard, 1935: *Language*. London: Allen and Unwin.
- BRECHT, Richard D., LEVINE, James S., eds., 1986: *Case in Slavic*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers.
- BRISARD, Frank, ed., 2002: *Grounding: The Epistemic Footing of Deixis and Reference*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.

- BROWN, Keith, MILLER, Jim, 1991: *Syntax. A Linguistic Introduction to Sentence Structure*. London-New York: Routledge.
- BROWN, Keith, MILLER, Jim, ed., 1999: *Concise Encyclopedia of Grammatical Categories*. Amsterdam etc.: Elsevier.
- CHAPPELL, Hilary, 1996: Inalienability and the personal domain in Mandarin Chinese discourse. In: Hilary Chappel, William McGregor, eds., *The Grammar of Inalienability: A Typological Perspective on Body Parts and the Part-Whole Relation*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter (Empirical Approaches to Language Typology, 14), 465–527.
- CHOMSKY, Noam, 1970: Remarks on Nominalizations. In: Roderick Jacobs, Peter Rosenbaum, eds., *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, MA: Blaisdell, 184–221.
- COMRIE, Bernard, 1989: *Language Universals and Linguistic typology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- COMRIE, Bernard, 1976: The syntax of action nominals: A cross-language study. *Lingua* 40, 177–201.
- COMRIE, Bernard, THOMPSON, Sandra A., 1985: Lexical nominalization. In: Timothy Shopen, red., *Language Typology and Syntactic Description*. Cambridge: University Press, 349–398.
- CORBETT, Greville G., 1979: The agreement hierarchy. *Journal of Linguistics* 15, 203–24.
- CORBETT, Greville G., 1998: Agreement in Slavic. www.indiana.edu/~slavconf/linguistics/corb.pdf.
- CORBETT, Greville G., 1999: *Gender*. Cambridge: University Press.
- CORBETT, Greville G., 2000: *Number*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CORBETT, Greville G., 2003: Agreement: the range of the Phenomenon and the Principles of the SMG Agreement Database. In: Dunstan Brown, Greville Corbett, Carol Tiberius, eds., *Agreement: A typological perspective*. Special Number of *Transactions of the Philological Society*. Vol. 101 (2). Cambridge: Blackwell, 155–202.
- CROFT, William, 1990: *Typology and Universals*. Cambridge: University Press.
- CRUSE, D. Alan, 1999: Number and number systems. In: Brown & Miller, eds., 1999, 267–271.
- EPSTEIN, Richard, 2002: Grounding, subjectivity and definite descriptions. In: BRISARD, ed., 2002, 41–82.
- FAUCONNIER, Gilles, 1985: *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge, Mass.: MIT Press / Bradford.

- FRAENKEL, Ernest, 1928: *Syntax der Litauischen Kasus*. Kaunas: Valstybės spaustuvė.
- GARDE, Paul, 1985: O tax nazyvaemyx „simpatetičeskix“ padežax v sovremenном russkom jazyke. *Russian Linguistics* 9 (2–3), 181–196.
- GARGASAITĖ, Dalia, 1964: Lietuvių kalbos daiktavardžio dviskaita. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 7, 133–143.
- GARGASAITĖ, Dalia, 1964: Lietuvių kalbos veiksmažodžio dviskaita. *Mokslo Akademijos Darbai* 2 (17), 207–217.
- GIRDENIS, Aleksas, ŽULYS, Vladas, 1973: [Rec.], Lietuvių kalbos gramatika I-II. *Baltistica* 9 (2), 203–214.
- GIVÓN, Talmi 1984/1990: *Syntax. A functional-typological Introduction*, Vols. 1, 2. Amsterdam: John Benjamins.
- HASPELMATH, Martin, 1999: External Possession in a European Areal Perspective. In: Payne & Barshi, eds., 1999, 109–135.
- HEINE, Bernd, 1997: *Possession: cognitive sources, forces, and grammaticalization*. Cambridge: University Press.
- HENTSCHEL, Gerd, MENZEL, Thomas, 2002: Zum Ausdruck des unveräußerlichen Besitzes im Russischen: dativische oder präpositionale Markierung des Possessors. In: Wolfram Bublitz, Manfred von Roncador, Heinz Vater, Hrsg., *Philologie, Typologie und Sprachstruktur. Festschrift für Winfried Boeder zum 65 Geburtstag*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 323–346.
- HOLVOET, Axel, 2001: Zur Variation des possessiven Dativs mit dem adnominalen Genitiv im Baltischen (besonders im Lettischen). In: Winfried Boeder, Gerd Hentschel, Hrsg., *Variierende Markierung von Nominalgruppen in Sprachen unterschiedlichen Typs*. Oldenburg: BIS (Studia Slavica Oldenburgensia, 4), 201–217.
- HOLVOET, Axel, 2003a: Laisvieji predikatyvai ir jų sintaksiniai ryšiai. In: HOLVOET & JUDŽENTIS, red., 2003, 67–78.
- HOLVOET, Axel, 2003b: Aktualiosios skaidos problemos. In: HOLVOET & JUDŽENTIS, red., 2003, 79–98.
- HOLVOET, Axel, ČIŽIK, Veslava, 2004: Veikslo priešpriešos tipai. In: HOLVOET & SEMENIENĖ, red., 2004, 141–162.
- HOLVOET, Axel, ČIŽIK-PROKAŠEVA, Veslava, 2005: Papildiniai ir aplinkybės. In: HOLVOET & MIKULSKAS, red., 2005, 65–92.
- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, 2003a: Sintaksinių ryšių tipai. In: A. HOLVOET & A. JUDŽENTIS, red., 2003, 11–35.

- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, 2003b: Sudėtinio prijungiamojo sakinio aprašo pagrindai. In: HOLVOET & JUDŽENTIS, red., 2003, 115–172.
- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, 2004: Nuosakos kategorijos struktūra. In: HOLVOET & SEMĒNIENĖ, red., 2004, 77–104.
- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, 2005a: Sintaksinės priklausomybės tipai: papildymai ir patikslinimai. In: HOLVOET & MIKULSKAS, red., 2005, 11–38.
- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, 2005b: Beasmeniai sakiniai ir beasmeniškumo sąvoka. In: HOLVOET & MIKULSKAS, red., 2005, 161–179.
- HOLVOET, Axel, JUDŽENTIS, Artūras, red., 2003: *Sintaksinių ryšių tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (Lietuvių kalbos gramatikos darbai, 1.)
- HOLVOET, Axel, MIKULSKAS, Rolandas, red., 2005: *Gramatinių funkcijų tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (Lietuvių kalbos gramatikos darbai, 3.)
- HOLVOET, Axel, SEMĒNIENĖ, Loreta, 2004: Rūšies kategorija: mediumas ir pasyvas. In: HOLVOET & SEMĒNIENĖ, red., 2004, 35–60.
- HOLVOET, Axel, SEMĒNIENĖ, Loreta, 2005: Veiksnio ir tiesioginio papildinio sąvokos. In: HOLVOET & MIKULSKAS, red., 2005, 39–64.
- HOLVOET, Axel, SEMĒNIENĖ, Loreta, red., 2004: *Gramatinių kategorijų tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. (Lietuvių kalbos gramatikos darbai, 2.)
- HURFORD, James R. 2003: The interaction between numerals and nouns. In: Plank, ed., 2003, 561–620.
- JABLONSKIS, Jonas, 1911/1957: *Lietuvų kalbos sintaksė*. Cituojama pagal: Jablonskis 1957, 437–548.
- JABLONSKIS, Jonas, 1922/1957: *Lietuvių kalbos gramatika*. Kaunas 1922. Cituojama pagal: Jablonskis 1957, 183–433.
- JABLONSKIS, Jonas, 1928/1957: *Linksniai ir prielinksniai. Jų vartojimas mūsų kalboje*. Cituojama pagal: Jablonskis 1957, 550–672.
- JABLONSKIS, Jonas, 1957/1959: *Rinktiniai raštai 1–2*. Sudarė Jonas Palionis. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- JACKENDOFF, Ray. 1991: Parts and boundaries. *Cognition* 41, 9–45.
- JAKAITIENĖ, Evalda, LAIGONAITĖ, Adelė, PAULAUŠKIENĖ, Aldona, 1976: *Lietuvių kalbos morfologija*. Vilnius: Mokslo.
- JUDŽENTIS, Artūras, 2002: Naujas žvilgsnis į lietuvių kalbos daiktavardžių giminės kategoriją. *Acta Linguistica Lithuanica* 46, 39–47.
- KAZLAUSKAS, Jonas, 1968: [Rec.], *Lietuvių kalba tarybiniais metais*. *Baltistica* 4 (2), 322–327.
- KEENAN, Edward L., 1976: Towards a universal Definition of „Subject“. In: Li, ed., 1976, 303–333.

- KEINYS, Stasys, red., 2000: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- KEREVIČIENĖ, Jurgita, 2004: External possession in Lithuanian. *Acta Linguistica Lithuanica* 50, 25–33.
- KLEINAS, Danielius, 1653/1957: *Grammatica Litvanica*. Karaliaučius 1653. Cituojama pagal: Balčikonis, red., 1957, 67–272, 397–528.
- KLEINAS, Danielius, 1654/1957: *Compendium Litvanico-Germanicum*. Karaliaučius 1654. Cituojama pagal: Balčikonis, red., 1957, 275–394, 529–610.
- KÖNIG, Ekkehard, 2001: Internal and external possessors. In: Haspelmath, M., et al., ed., *Language Typology and Language Universals. An International Handbook*. Vol. 2. Berlin, New York: De Gruyter, 970–978.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, 2003: Possessive NPs in the Languages of Europe. In: Plank, ed., 2003, 621–722.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, 1993: *Nominalizations*, London: Routledge.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, 2003: Action nominal constructions in the languages of Europe. In: Plank, ed., 2003, 723–759.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, 2005a: Action nominal constructions. In: Matthew Dryer, Martin Haspelmath, Bernard Comrie, David Gil, eds., *The World Atlas of Language Structures*. Oxford: University Press, 254–257.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, 2005b: “Maria’s ring of gold”: adnominal possession and non-anchoring relations in the European Languages. In: Ji-yung Kim, Yury A. Lander, Barbara H. Partee, eds., *Possessives and Beyond: Semantics and Syntax*. Amherst, MA: GLSA Publications, 155–181.
- KOPTJEVSKAJA-TAMM, Maria, WÄLCHLI, Bernhard, 2001: The Circum-Baltic languages. An areal-typological approach. In: Östen Dahl ir Maria Koptjevskaja-Tamm, eds., *The Circum-Baltic Languages*. Vol. 1: *Past and Present*. Amsterdam: Benjamins, 615–741.
- KRIFKA, Manfred, PELLETIER, Francis J., CARLSON, Gregory N., TER MEULEN, Alice, CHIERCHIA, Gennaro, LINK, Godehard, 1995: Genericity: An introduction. In: Gregory N. Carlson & Francis J. Pelletier, eds. *The Generic Book*. Chicago. University of Chicago Press, 1–124.
- KRIFKA, Manfred. 1991. Massennomina. In: Arnim von Stechow, Dieter Wunderlich, eds., *Semantik: Ein Handbuch der zeitgenössischen Forschung*. Berlin: de Gruyter (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 6), 399–417.
- KT = Kauno Vytauto Didžiojo universiteto kompiuterinės lingvistikos centro dabartinės lietuvių kalbos tekstynas: <http://donelaitis.vdu.lt>.

- LABUTIS, Vitas, 1974: Kai kurios veiksmažodinių daiktavardžių konstrukcijos su kilmininku. *Kalbotyra* 26 (1), 25–36.
- LABUTIS, Vitas, 1998: *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- LAIGONAITĖ, Adelė, 1961: Daiktavardžių giminės ir skaičiaus kategorija. In: Jonas Kazlauskas, Adelė Laigonaitė, Vincas Urbutis, red., *Dabartinė lietuvių kalba*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 122–147.
- LAKOFF, George, 1987: *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago: University of Chicago Press.
- LAMIROY, Béatrice, DELBECQUE, Nicole, 1998: The possessive Dative in Romance and Germanic Languages. In: William van Belle, Willy Van Langendonck, eds., *The Dative: Theoretical and contrastive Studies*. Vol. 2. Amsterdam: John Benjamins (Case and Grammatical Relations across Languages, 3), 29–74.
- LANGACKER, Ronald W., 1987: *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 1, *Theoretical Prerequisites*. Stanford: University Press.
- LANGACKER, Ronald W., 1991: *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 2, *Descriptive Application*. Stanford: University Press.
- LANGACKER, Ronald W., 2000: *Grammar and Conceptualization*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.
- LANGACKER, Ronald W., 2002: Remarks on the English grounding systems. In: BRISARD, ed., 2002, 29–38.
- LEES, Robert B., 1960: *The Grammar of English Nominalizations*. The Hague: Mouton.
- LEVINE, James S., 1986: Remarks on the pragmatics of the „Inalienable Dative“ in Russian. In: Brecht & Levine, eds., 1986, 437–451.
- LI, Charles N., ed., 1976: *Subject and Topic*. New York: Academic Press.
- LYONS, Christopher, 1999: *Definiteness*. Cambridge: University Press.
- LKŽ = Lietuvių kalbos žodynas. Elektroninio varianto I leidimas. <http://www.lkz.lt>.
- MATHIASSEN, Terje, 1996: *A Short Grammar of Lithuanian*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers.
- MATTHEWS, Peter H., 1997: *Concise Dictionary of Linguistics*. Oxford: University Press.
- MEL'ČUK, Igor' A., 1979: Countability vs. non-countability. In: Paul R. Clyne, William F. Hanks, Carol L. Hofbauer, eds., *Papers of the Fifteenth Regional*

- Meeting, Chicago Linguistic Society, April 19–20, 1970.* Chicago: Chicago Linguistic Society, 220–227.
- MILIŪNAITĖ, Rita, 2004: Būvio raiškos būdvardiškaisiais žodžiais vartosenos polinkiai. *Kalbos kultūra* 77, 26–39.
- MILIŪNAITĖ, Rita, sud., 2003a: *Kalbos patarimai. 2: Sintaksė: 1. Linksnių vartojimas (S 1)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- MILIŪNAITĖ, Rita, sud., 2003b: *Kalbos patarimai. 2: Sintaksė: 3. Įvairūs dalykai (S 3)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- MORAVCSIK, Edith A., 1998: Classifiers and plural marking. Email document, 9 November 1998, Discussion List for The Association for Linguistic Typology <lingtyp@linguist.ldc.upenn.edu>.
- MORKŪNAS, Kazys, par. 1999: *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- MUSTEIKIS, Kazys, 1972: *Sopostavitel'naja morfologija russkogo i litovskogo jazykov*. Vilnius: Mintis.
- NEWMEYER, Frederick J., 2005: Some Remarks on Roeper's Remarks on Chomsky's 'Remarks'. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics* 2 (2), 26–39.
- PAYNE, Doris L., BARSHI, Immanuel, 1999: External Possession, What, Where, How, and Why. In: Payne & Barshi, eds., 1999, 505–521.
- PAULAIKSIENĖ, Aldona, 1983: *Lietuvių kalbos morfologijos apybraiža*. Kaunas: Šviesa.
- PAULAIKSIENĖ, Aldona, 1989: *Gramatinės lietuvių kalbos vardažodžio kategorijos*. Vilnius: Mokslas.
- PAULAIKSIENĖ, Aldona, 1994: *Lietuvių kalbos morfologija: Paskaitos lituanistams*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- PAYNE, Doris L., BARSHI, Immanuel, eds., 1999: *External Possession*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. (Typological Studies in Language, 39.)
- PETE, István 1979: Datel'nyj pritjažatel'nyj v russkom jazyke i ego sinonimy. *Die Welt der Slaven* 24 (2), 418–429.
- PLANK, Frans, 2003: The selective elaboration of nominal or pronominal inflection. In: Plank, ed., 2003, 253–287.
- PLANK, Frans, ed., 2003: *Noun Phrase Structure in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter, 621–722.
- PLUNGJAN, Vladimir A. 2003: *Obščaja morfologija. Vvedenie v problematiku*. Moskva: URSS.
- PODLESSKAYA, Vera I., RAKHILINA, Ekaterina V., 1999: External Possession, Reflexivization and Body Parts in Russian. In: Payne & Barshi, eds., 1999, 505–521.

- PRIESTLY, Tom M. S. 1993: Slovene. In: Bernhard Comrie, Greville C. Corbett, eds., *The Slavonic languages*. London: Routledge.
- ROEPER, Tom, 2005: Chomsky's Remarks and the transformationalist hypothesis. In: Štekauer & Lieber, eds., 2005, 125–146.
- ROSINAS, Albertas, 1988: *Baltų kalbų įvardžiai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ROSINAS, Albertas, 1995: *Baltų kalbų įvardžiai: Morfologijos raida*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- ROSINAS, Albertas, 1996: *Lietuvių bendarinės kalbos įvardžiai. Funkcijos ir semantika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ROTHSCHILD, Daniel, spaudoje: The president and the man on the street: Definite descriptions and proper names across possible situations. In: Christian Ebert & Cornelia Endriss, eds., *Proceedings of the Sinn und Bedeutung 10* (ZAS Papers in Linguistics, 44).
- SEMĖNIENĖ, Loreta, 2003a: Būdvardžio derinimas. In: HOLVOET & JUDŽENTIS, red., 2003, 37–66.
- SEMĖNIENĖ, Loreta, 2003b: Būdvardžio derinimas ir bevardės giminės problema. *Acta Linguistica Lithuanica* 48, 119–136.
- SEMĖNIENĖ, Loreta, 2005: Intranzityvinio subjekto žymėjimas vardininku ir / ar kilmininku. *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 67–82.
- SIRTAUTAS, Vytautas, 1968: Dėl būdvardžio giminės kategorijos. *Kalbotyra* 19, 135–137.
- SIRTAUTAS, Vytautas, GRENDĀ, Česys, 1988: *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- SLIŽIENĖ, Nijolė, 1994: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas I*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- SLIŽIENĖ, Nijolė, 1998: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas II (1)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- SPENCER, Andrew, 2005: Word-formation and syntax. In: Štekauer & Lieber, eds., 2005, 73–97.
- STUNDŽIA, Bonifacas, 1980: Vadinamosios bendrosios giminės vieta lietuvių kalbos morfoliginėje sistemoje. Eksperimentinis tyrinėjimas. *Kalbotyra* 31 (1), 79–87.
- ŠTEKAUER, Pavol, LIEBER, Rochelle, eds., 2005: *Handbook of Word-Formation*. Dordrecht: Springer. (Studies in Natural Language and Linguistic Theory, 64.)
- ŠUKYS, Jonas, 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- TAYLOR, John R., 1999: Possession. In: Brown & Miller, eds., 1999, 300–303.

- TAYLOR, John R., 2002: *Cognitive Grammar*. Oxford: University Press.
- TEKORIENĖ, Dalia, 1990: *Bevardės giminės būdvardžiai*. Vilnius: Mokslas.
- TOIVONEN, Ida 2002: *Inari Sami verbal agreement*. <http://www.ling.canterbury.ac.nz/personal/toivonen/pdf/isagr.pdf#search=%22agreement%20inari%20sami%22>.
- ULVYDAS, Kazys, red., 1965: *Lietuvių kalbos gramatika. I. Fonetika ir morfologija*. Vilnius: Mintis.
- ULVYDAS, Kazys, red., 1971: *Lietuvių kalbos gramatika. Morfologija II*. Vilnius: Mintis.
- ULVYDAS, Kazys, red., 1976: *Lietuvių kalbos gramatika. Sintaksė*. Vilnius: Mokslas.
- VALECKIENĖ, Adelė, 1984: *Lietuvių kalbos gramatinė sistema. Giminės kategorija*. Vilnius: Mokslas.
- VALECKIENĖ, Adelė, 1986: Apibrėžtumo / neapibrėžtumo kategorija ir pirminė įvardžiuotinių būdvardžių reikšmė. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 25, 168–189.
- VALECKIENĖ, Adelė, 1998: *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- VALEIKA, Laimutis, 1976: Objektinių sakinių nominalizacija lietuvių ir anglų kalbose, *Kalbotyra* 27 (1), 53–62.
- VALEIKA, Laimutis, 1980: *Transpozicija v litovskom i anglijskom jazykax*. Daktaro disertacija. Vilnius.
- VAN DER AUWERA, Johan, MALCHUKOV, Andrey, 2005: A semantic map for depictive adjectivals. In: Nikolaus Himmelmann, Eva Schultze-Berndt, eds., *Secondary predication: the typology of depictives*. Oxford: University Press, 393–421.
- VASKELAITĖ, RAMUNĖ, 2003: Lietuvių kalbos daiktavardiniai junginiai sintaksinių ryšių požiūriu. *Acta Linguistica Lithuania* 48, 143–158.